

## เงื่อนไขของอคติและการแบ่งพรรคแบ่งพวกก็เกิดขึ้น (THE CONDITIONS OF PREJUDICE AND DISCRIMINATION)

ความเกี่ยวพันระหว่างคนที่คนเราจะมียอคติ มีความรุนแรง หรือมีมิติภาพไม่ตรีจิตกับคนนอกกลุ่ม หรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่ไม่ใช่พวกตนนั้นพบว่า สืบเนื่องมาจากต้นตอหลายอย่างด้วยกัน อาจก้าวความมีจุดเริ่มจากความโน้มเอียงตั้งแต่อดีตในประวัติศาสตร์ ไปจนถึงต้นตอจากแผนผังจิตทางจิตใจในส่วนลึกต่าง ๆ นานาส่วนบุคคลก็ได้

สาเหตุเหล่านี้อาจมีทั้งประเด็นของ

- ลักษณะของกลุ่ม
- ประวัติหรือภูมิหลังส่วนตัวเฉพาะตัวบุคคล
- การติดต่อสัมพันธ์กับตัวแทนจากกลุ่มชาติพันธุ์นั้นว่าเป็นไปอย่างไร สร้างบรรยากาศหรือความเข้าใจได้ดีแค่ไหน หรือไม่
- ตำแหน่งทางสังคมและสภาพเศรษฐกิจ
- องค์ประกอบทางด้านจิตใจ
- และความพยายามของสังคมภายนอกในการช่วยลดอคติและ discrimination ว่ามีหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน ดังเช่นบางแห่งมีการใช้วิธี informational campaigns เป็นต้น

สิ่งที่สำคัญที่พึงระลึกถึงอยู่เสมอก็คือ:-

1. “อคติและการแบ่งพรรคแบ่งพวก (หรือ Prejudice & Discrimination) ไม่ใช่เป็นเรื่องที่มีมาแต่กำเนิด ไม่ได้ติดตัวมาแต่กำเนิด แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ เป็นสิ่งที่มิขึ้นที่หลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง *ครอบครัว* จะเป็นหน่วยสำคัญที่จะปลูกฝังหรือสร้างอคติ การแบ่งพรรคแบ่งพวกให้กับเด็กในครอบครัวและมักเป็นไปโดยที่ไม่ทันได้ตั้งใจที่จะสร้างภาวะเช่นนั้น”

ข้อความต่อไปนี้เป็นบทสรุปย่อของข้อมูลที่ได้จากการวิจัยค้นคว้าของ \*Hurlock และ \*Vosk ตามนัยข้อควรสังเกตที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

“อคติต่าง ๆ นั้น โดยทั่วไปแล้วจะค่อย ๆ เกิดขึ้นอย่างช้า ๆ กินเวลานาน กิณเวลาสักกระยะหนึ่ง เด็กจะได้รับ จะได้เรียนรู้คุณค่า หรือค่านิยมเกี่ยวกับชาติพันธุ์ และรับรู้รับเอาทัศนคติเกี่ยวกับเชื้อชาติ (racial attitudes) ในแนวต่าง ๆ ตลอดเวลาที่ไปสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับคนอื่นในสังคมสิ่งแวดล้อมรอบตัว อาจเป็นจากผู้ใหญ่ จากเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน และจากประสบการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตของตน ตั้งแต่วัยเด็กเรื่อยมาก็ได้ คนจะเรียนรู้ที่จะทักท้วง หรือสรุปเอาว่า กลุ่มใดที่แยกออกไปต่างหาก ไม่ว่าจะป็นกลุ่มที่โรงเรียนหรือภายในชุมชนนั้น ๆ ถือว่ามีความด้อยกว่าเด็กทักท้วงเช่นนั้นด้วยเหตุว่า สังคมประพฤติกกับพวกนั้นอย่างที่ยียดพวกนั้นว่าต่ำกว่า ด้อยกว่านั่นเอง (Vosk, 1953)

ตามความเป็นจริงแล้วมีพ่อแม่น้อยคนที่จะสอนลูกของตนให้มือคติ แต่ลูกจะเลียนแบบมือคติอย่างไร กับอะไร แค่นั้น ขึ้นกับ:-

- ทัศนคติต่าง ๆ ของพ่อแม่
- พฤติการณ์ที่พ่อแม่แสดงออก
- ความเข้มงวดกีดกันเพื่อนเล่นของลูก
- และความโน้มเอียงของพ่อแม่ในอันที่จะมี Stereotype กับทุกคนในกลุ่ม

เชื้อชาติหรือกลุ่มศาสนา กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยยกเอาเรื่องลักษณะทางกายบางอย่าง หรือทางพฤติกรรมบางอย่างและอาจจะลักษณะทางจิตใจบางอย่างมาเป็นข้ออ้างอิงประทับตราสำหรับทุกคนในกลุ่มนั้น ๆ

แต่ทั้งนี้การมือคติหรือไม่แค่นั้นไม่ใช่ได้รับอิทธิพลเฉพาะจากทัศนคติของพ่อแม่เพียงอย่างเดียว แต่บรรยากาศทั้งหมด หรือแบบอย่างทั้งหมดของทุกคนภายในครอบครัวแวดล้อมเด็กจะมีอิทธิพลต่อการที่เด็กนั้นจะมือคติเกิดขึ้นได้หรือไม่เพียงไร ต่อสิ่งใด ในกลุ่มไหน” (Hurlock, 1956. p. 290)

---

● Hurlock, Elizabeth B., *Child Development* (3<sup>rd</sup> ed.). McGraw Hill 1956, p. 290.

\*Vosk, M., “Correlates of Prejudice”, *Rev. Educ. Res.* 23, 1953, pp. 353-361.

ระดับของความรู้สึกอคติและการมี Discrimination นั้นมีความสัมพันธ์กับอายุของบุคคลด้วย จากการวิจัยในสหรัฐอเมริกาพบว่า บุคคลจะเริ่มรับรู้ตระหนักถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ประมาณระยะ 5 ขวบ หรืออาจจะก่อนหน้านั้น โดยที่การรับรู้หรือการตระหนักถึงความแตกต่างทางชาติพันธุ์จะมีความคุ้นเคยไปพร้อม ๆ กับเริ่มมีความรู้สึกไม่ชอบชนกลุ่มน้อยนั้นทั่วไปและเริ่มยอมรับที่จะเลียนแบบ ที่ทำ ความรู้สึกคิดเห็นแบบ stereotype กับกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ที่ละน้อย ๆ เรื่อย ๆ แต่การแสดงออกต่อสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นยังไม่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ

โดยทั่วไปอคติจะก่อตัวเพิ่มมากขึ้นหรือรุนแรงมากขึ้นตอนวัยรุ่น ซึ่งอคติที่มีขึ้นจะเกิดความคุ้นเคยไปกับทัศนคติต่าง ๆ ที่ซับซ้อน ก่อตัวขึ้นอย่างรุนแรงในช่วงวัยนี้ ตลอดจนการแสดงออกที่เป็นอคติ จะมีชัดขึ้น และเป็นไปสม่ำเสมอมากกว่าวัยเด็ก

ดังที่ \*Lippitt & Radke (1946) ได้แสดงข้อคิดไว้ว่า

“เด็ก (ในที่นี้หมายถึงเด็กในประเทศสหรัฐอเมริกา) ในช่วงอายุ 9-18 ปี ที่ยังไม่เคยมีประสบการณ์ส่วนตัวไม่ว่าจะกับพวกยิว หรือพวกนิโกรเลยแม้แต่สักครั้ง เป็นพวกที่พบว่ามืออคติรุนแรง กับชนกลุ่มน้อยเหล่านั้นอย่างแน่วแน่

ส่วนเด็กที่อายุน้อยกว่าช่วงนั้นจะแสดงเพียงที่ทำความรู้สึกทัศนคติโดยทั่วไปแบบไม่ชอบ และเพิกเฉยตัดขาดความสนใจจากชนกลุ่มน้อยเหล่านั้น แต่ก็ยังเป็นไปอย่างที่ไม่ค่อยมี stereotype ที่เฉพาะเจาะจงแน่ชัดแต่อย่างใด ในขณะที่พวกเด็กที่อายุมากกว่ามีปฏิริยาโต้ตอบแสดงออกทั้งการแสดงทัศนคติไม่ดีต่อกลุ่มพวกนั้น ทั้งมี stereotype กับกลุ่มพวกนั้นได้อย่างเฉพาะเจาะจง และทั้งสามารถจะบ่งอุปนิสัยลักษณะเฉพาะของชนกลุ่มน้อยเหล่านั้นได้แน่นอนตามที่ตนมืออคติ”

2. ทัศนคติและพฤติกรรมของคนเราที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มใดก็ตาม โดยปกติแล้ว มักจะเป็นไปตามแบบอย่างคนส่วนใหญ่ในสังคมนั้น หรือคล้ายตามแบบอย่างคนส่วนใหญ่ในชุมชนนั้น และทำตามแบบอย่างของกลุ่มที่ตนดำรงชีวิตอยู่หรือมีส่วนร่วมอยู่ด้วย

อคติกับการแบ่งพรรคแบ่งพวก (Prejudice and Discrimination) ก็ทำนองเดียวกับพฤติกรรมแบบอื่น ๆ ส่วนมาก ซึ่งจะเป็นไปหรือตามรอยแบบอย่างของขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคม

---

\*Lippitt, Ronald, and Marian Radke, "New Trends in the Investigation of Prejudice," *Annual of the American Academy of Political and Social No. 244*, Controlling Group Prejudice, March, 1946, p. 167-176.

ที่ประพฤติกปฏิบัติกันมาในชุมชนนั้น ๆ ดังที่ \*Raab & Lipset (1959) กล่าวไว้ว่า:-

ตัวสถาบันต่าง ๆ ทางสังคมนั้นอาจมีอคติเองอยู่แล้ว

– ถ้ากล่าวเช่นนี้จะดูหลักฐานอ้างอิงได้จากไหน?

– ก็อาจดูได้จาก

1. ที่ ๆ ซึ่งพฤติกรรมของแต่ละบุคคลเป็นไปอย่างอคติโดยกลายเป็นส่วนหนึ่งสอดคล้องกับแบบแผนในชีวิตอย่างอคติของชุมชนนั้น ๆ ดังเช่น

การจัดแบ่งแยกโรงเรียนออกไปเป็นของผิวขาว-ดำ

แบ่งแยกรถประจำทาง

แบ่งแยกห้องรับแขกในสถานที่ต่าง ๆ ในชุมชนสำหรับพวกที่ต่างกลุ่ม

การแบ่งแยกทางสังคมในเรื่องต่าง ๆ อย่างสิ้นเชิง

Habit of Deference

2. ที่ซึ่งแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติ หรือพฤติกรรมรอบ ๆ ตัวเด็กที่เด็กจะพบ จะเห็น จะรับรู้ เรียนรู้นั้น ๆ เป็นไปในลักษณะอย่างที่มีอคติ

3. ที่ซึ่งแบบแผนทางสังคมนั้น ๆ สะท้อนเน้นภาพพจน์ในทางที่ไม่พึงปรารถนา หรือภาพพจน์ที่ไม่ดีไม่งามของชนกลุ่มน้อยต่าง ๆ จะนำบุคคลให้มีพฤติกรรมประพฤติปฏิบัติอย่างมีอคติต่อชนกลุ่มน้อยเหล่านั้นได้ในที่สุด

สถานการณ์ของสถาบันสังคมเหล่านี้ต่างเป็นพื้นฐานให้สังคมมีทัศนคติ และพฤติกรรมอย่างอคติได้เป็นอย่างมาก ทั้งทัศนคติต่าง ๆ ตลอดจนคตินิยมจะก่อตัวอย่างมั่นคงขึ้นมาได้ ถ้าหากมีรากฐานจากสถานการณ์ทางสังคมเป็นไปเช่นนั้น

มีการศึกษาวิจัย รายงานเกี่ยวกับพัฒนาการความเป็นมาของอคติในหมู่เด็ก พบข้อมูลที่ว่าเด็กเล็ก ๆ ที่ยังไม่ทันได้เคยมีส่วนร่วม หรือไม่เคยแสดงพฤติกรรมใด ๆ อย่างมีอคติ อาจจะถูกเอาคำพูดอย่างมีอคติที่ได้ยินได้ฟังไปใช้ แต่เป็นไปโดยที่ไม่ได้ไปมีผลต่อพฤติกรรมจริง ๆ ของเด็กขณะนั้นซึ่งไม่มีอคติกับกลุ่มชนกลุ่มใดอยู่ด้วยเลย ต่อมาหลังจากที่พบเห็นการประพฤติปฏิบัติอย่างมีอคติรอบ ๆ ตัว และเลียนแบบอย่างไปด้วยแล้ว เด็กอาจเก็บเอาภาษาของความเป็น

---

\*Raab, Earl, and Seymour M. Lipset, *Prejudice and Society*. Anti-Defamation League of B'rai BráirBrith 1959.

ประชาธิปไตยที่ได้อินได้จากที่โรงเรียนหรือที่อื่น ๆ มาใช้โดยที่ภาษาเกี่ยวกับความเป็นประชาธิปไตยที่นำมาพูดนั้น ๆ ไม่ได้ส่งผลช่วยให้พฤติกรรมแบบอคติที่ได้เลียนแบบมาแล้วหายไป

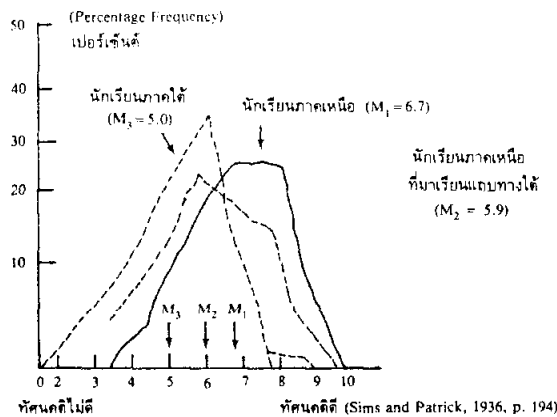
(Raab & Lipset, 1959. pp. 32-33)

Black & Atkins (1950)\* บอกว่าสิ่งที่ใคร ๆ มองข้ามกันไปหมดก็คือว่า ปฏิบัติการต่อต้านนิโกรที่มีอยู่แพร่หลายในสังคมอเมริกันนั้น ไม่จำเป็นว่าจะจะเป็นปัญหาบุคลิกภาพส่วนบุคคล แต่เป็นแบบแผนทางสังคมที่ถ่ายทอดกันมาโดยผ่านสถาบันต่าง ๆ ในสังคม และเป็นแบบแผนทางสังคมที่คาดหวังกันต่อ ๆ กันมามากกว่า

ข้อมูลอื่น ๆ จากการวิจัยเกี่ยวกับอคติโดยทั่วไปพบว่า คนเรานั้นมักจะเลือกที่จะคบหาเกี่ยวข้องกับสัมพันธกับผู้อื่นที่มีอคติเหมือน ๆ กัน และกับคนที่มีการประพฤติปฏิบัติหรือพฤติกรรมเหมือน ๆ กัน

โดยที่เมื่อคนเราเคลื่อนย้ายจากกลุ่มสังคมหนึ่งไปยังกลุ่มสังคมอีกกลุ่มหนึ่ง ก็มักจะมีแนวโน้มที่จะรับเอาทัศนคติต่าง ๆ และวิธีประพฤติปฏิบัติต่าง ๆ ของกลุ่มใหม่ที่ตนเคลื่อนย้ายเข้าไป

Sims และ Patrick ได้ศึกษาทัศนคติที่มีต่อนิโกร จากกลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัยอเมริกัน 3 กลุ่มคือ นักเรียนภาคใต้ในโรงเรียนแถบภาคใต้ นักเรียนภาคเหนือในโรงเรียนแถบภาคเหนือ และนักเรียนภาคเหนือที่มาเรียนในโรงเรียนแถบภาคใต้ ดังตารางแสดงผลข้อมูลที่ได้ดังนี้:-



\*Black, Percy, and Ruth Dacidson Atkins, "Conformity Versus Prejudice as Exemplified in White-Negro Relations in the South : Some Methodological Considerations," *J. Psycho.* 30, 1950, pp. 109-121.

ข้อมูลที่ได้ชี้แนวโน้มว่านักเรียนภาคเหนือโดยเฉลี่ยแล้วมีทัศนคติต่อชาวนิโกรมากกว่านักเรียนภาคใต้ แต่ภายในกลุ่มนักเรียนภาคเหนือด้วยกันทั้ง 2 กลุ่มมีความแตกต่างกันอยู่ด้วยอย่างมาก ซึ่งอาจเป็นด้วยสาเหตุที่ไม่ได้ควบคุมตัวแปรของทั้ง 2 กลุ่มภาคเหนือในเรื่องของ สถิติปัญหาเพศ ระดับวุฒิภาวะ ขนาดชุมชนของบ้านที่เขาพักอาศัยอยู่ หรือแม้แต่ระดับงานอาชีพ ท้ายที่สุดแม้เมื่อนักเรียนภาคเหนือโยกย้ายถิ่นไปอยู่ในแถบทางใต้ ทัศนคติที่แสดงออกมาให้เห็นก็เปลี่ยนแปลงไป ค่อย ๆ มีแนวโน้มไปใกล้เคียงกับทัศนคติของนักเรียนทางภาคใต้

ในกรณีของการมีความขัดแย้ง (conflicts) ในเรื่องความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ภายในกลุ่มเดียวกัน หรือความขัดแย้งระหว่างอคติที่บุคคลมีอยู่ กับอุดมคติในแง่ประชาธิปไตยของตนแล้วละก็ Position ของชุมชนขนาดกว้างใหญ่ออกไป จะเป็นตัวรักษายืนยันอิทธิพลในการตัดสินใจต่อผลลัพธ์ของความขัดแย้งเหล่านั้นเอง ซึ่งกรณีเช่นนี้ก็นับเป็นกรณีพิเศษแยกออกไปต่างหาก

### สิ่งที่ควรระวังถึงอีกประการหนึ่งก็คือ

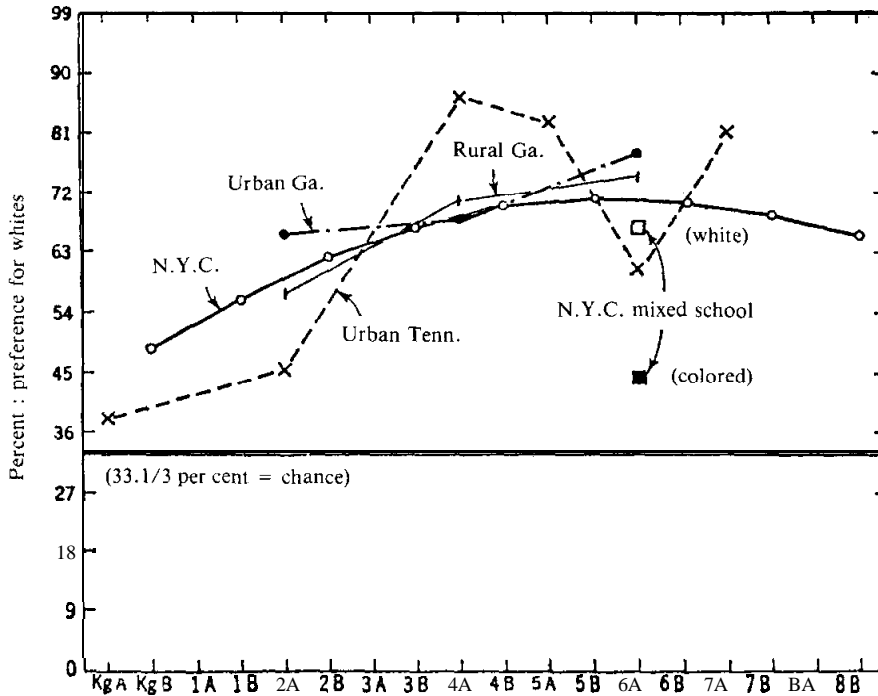
“การที่บุคคลได้ไปติดต่อสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับสมาชิกของชนกลุ่มน้อยที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ จะไม่ช่วยให้ความตึงเครียดที่มีอยู่เดิมลดลงหรือเพิ่มขึ้นโดยอัตโนมัติ แต่อย่างไร เพราะว่าการติดต่อเกี่ยวข่งนั้น ๆ เราบอกล่วงหน้าไม่ได้ว่าจะช่วยลดหรือช่วยเพิ่มอคติของบุคคลที่มีอยู่ มันอาจเป็นไปได้ทั้ง 2 กรณี คืออาจช่วยลดก็ได้ หรืออาจทำให้ความตึงเครียด หรืออคติเดิมที่มีอยู่แล้วกลับเพิ่มขึ้นอีกก็ได้เช่นเดียวกัน”

\*มีการศึกษาวิจัยในระยะต้น ๆ ชิ้นหนึ่งของ Horowitz เกี่ยวกับอคติในหมู่เด็กพบว่า ทัศนคติของเด็กที่วิจัยนั้นมีต่อนิโกรไม่ได้แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเทียบกับระดับการติดต่อเกี่ยวข่งสัมพันธ์ของเด็กกับคนนิโกร หมายความว่าไม่ว่าจะได้มีความสัมพันธ์เกี่ยวข่งกับพวกนิโกรหรือไม่ มากน้อย แค่ไหน ถ้าเดิมเด็กเคยมีอคติอยู่อย่างไรแค่ไหนก็มักจะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงหรือเปลี่ยนไปได้ แต่ไม่มากจนเด่นชัดรุนแรงดังรูป

---

“Horowitz, Engel, “The Development of Attitude toward the Negro.” *Arch. Psychol.* 18, No. 194, 1936, p. 20.

Prejudice in different groups\*



\*Graphic comparison of performance on the Show-Me test. Curve for New York city groups is smoothed. (Horowitz, 1936, p. 20)

รูปกราฟแสดงการเปรียบเทียบจากคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบ Show-Me Test เพื่อดูอคติในหมู่เด็กกลุ่มต่าง ๆ ที่ทำการวิจัย (Horowitz, 1936. p. 20)

ผู้วิจัยได้สรุปผลจากการวิจัยดังตารางกราฟที่แสดงไว้ว่า ผลการทดสอบบอกว่าเด็กในกลุ่มที่ศึกษา ซึ่งสุ่มจากเมืองนิวยอร์กไม่ได้แสดงว่ามีอคติน้อยกว่ากลุ่มเด็กในทางภาคใต้ การเปรียบเทียบกันในหมู่เด็กจากภาคใต้ 3 กลุ่มด้วยกัน ไม่พบว่ามี ความแตกต่างกันเรื่อง การมีอคติ และระดับอคติ ถึงแม้ว่าเด็กทั้งสามกลุ่มแตกต่างกันในแง่ของภาวะความเป็นอยู่ เพราะเลือกจากทั้งเด็กชนบทและจากในเมือง

เด็กผู้ชายผิวขาวในโรงเรียนผสมที่เรียนรวมกันทั้งไม่ว่านิโกรหรือผิวขาว แสดงคะแนน ในแบบทดสอบที่สื่อถึงว่าเด็กพวกนี้มีอคติมากพอ ๆ กับเด็กผิวขาวในที่อื่น

ส่วนเด็กนิโกรที่อยู่ในโรงเรียนผสมที่เรียนรวมกันแสดงความชอบพอกันผิวขาว น้อยกว่า เด็กผิวขาวเองซึ่งเป็นเพื่อนร่วมชั้นเดียวกัน (ใน Show Me,  $t = 2.93$ ) ซึ่งจะแสดงความพอใจชอบพอกัน

สิ่งที่นำมาให้ทดสอบที่เกี่ยวกับคนผิวขาวเหมือนกับตนนั้นมากกว่า แต่อย่างไรก็ตาม mean score ของพวกเราที่ได้จะสูงกว่า “chance” score อย่างมีนัยสำคัญ (Show Me.  $t = 2.45$ )

แบบทดสอบ Show - Me Test ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยอคติในหมู่เด็กครั้งนี้ มีวิธีทดสอบโดยการถามเด็กที่ได้รับการวิจัยให้เลือกรูป (ซึ่งชุดหนึ่งมี 12 รูป เป็นรูปของเด็กผู้ชายทั้งที่เป็นนิโกรและเป็นผิวขาว) ให้เด็กเลือกรูปซึ่งเขาคิดว่าชอบมากกว่าถ้าได้เด็กชายในรูปที่เลือกไว้ นั้นมาร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของตน ทั้งชุด 12 รูปนั้นมี 4 รูป ที่เป็นรูปของเด็กชายผิวขาว นอกนั้นเป็นรูปเด็กผิวดำ

การประพฤติกปฏิบัติแบบแบ่งพรรคแบ่งพวก (*Discriminatory practices*) นั้น ก็มีช่วงเหมือนกัน อาจน้อย หรืออาจเห็นชัดมากมายก็ได้ และมักจะพบว่าจะมีความแตกต่างกันบ้าง ซึ่งน่าสังเกตอยู่มาก ระหว่างสิ่งที่ชนกลุ่มน้อยต้องการจริง กับสิ่งที่คนกลุ่มใหญ่ (*majority group*) คิดว่าชนกลุ่มน้อยต้องการ

ดังเช่นจากข้อคิดของ Gunnar Myrdal\* (1944) ที่เสนอลำดับตำแหน่งของการมี discrimination ว่าเป็นไปตามประเด็นไหนมากน้อยเรียงกันเป็นลำดับ (ดังตารางข้างล่าง) เมื่อเปรียบกับลำดับตำแหน่งของการมี discrimination จริง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิโกร ซึ่ง Columbus ทำการวิจัยระยะต่อมาหลัง Myrdal ดังตารางต่อไปนี้

A comparison of Myrdal's Negro rank order of discriminations and the rank order of a sample of Columbus Negroes

Types of discrimination	Myrdal's rank order	Rank order of sample
ทางเศรษฐกิจ	1	3
กฎหมาย	2	1
การเมือง	3	2
บริการและความสะดวกสาธารณะ	4	4
อัยาศัยและความนับถือ	5	6
ความสัมพันธ์ทางเพศ	6	5

(Bank\*, 1960 p. 532)

\*Gunnar Myrdal, *An American Dilemma*. Harper, 1944.

†Banks, M. SM, "Rank order of Sensitivity to Discrimination of Negroes in Columbus, Ohio," *Amer. Sociol. Rev.* 15, 1960.



ตารางชี้ให้เห็นว่าพวกคนขาวคิดว่าพวกนิโกรต้องการความเสมอภาคทางเพศมากที่สุด และต้องการความเสมอภาคทางเศรษฐกิจน้อยที่สุดหรือหลังสุด ในขณะที่ทัศนคติของพวกนิโกร เท่าที่ได้มาจริง ๆ จากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการวิจัยพบว่าตรงกันข้าม คือ ความต้องการความเสมอภาคทางเศรษฐกิจกลับมาเป็นอันดับ 3 เป็นต้น

“ในกรณีที่ถ้าสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่ได้เป็นไปอย่างมีอคติมากมายอะไรนัก ในกรณีเช่นนี้ ถ้าหากบุคคล ได้มีการติดต่อเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์เป็นส่วนตัว ในระหว่างสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ต่างกัน ซึ่งเป็นคู่กรณีคตินั้น ๆ ด้วยกัน วิธีการดังกล่าวมักจะเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้อคติที่มีอยู่ หรือแม้แต่ discrimination ที่มีกันอยู่ลดน้อยลงไปได้

มีหลายคนพยายามศึกษาเพื่อดูผลที่เกิดขึ้นจากการได้มีการติดต่อเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ระหว่างกันระหว่างคนในกลุ่มต่างชาติพันธุ์ที่เคยมีอคติต่อกัน ว่าจะจะเป็นไปตามหลักการข้างต้นหรือไม่เพียงใดภายใต้สภาพการณ์หลาย ๆ แบบ ดังตัวอย่างข้อมูลที่ได้จากกองทัพอเมริกา และจากโครงการเคหะโครงการหนึ่ง

ตารางแสดงเปอร์เซ็นต์ของแม่บ้านในโครงการที่สำรวจที่บอกว่าตนมีความเปลี่ยนแปลงทัศนคติในทางดีขึ้น หรือเลวลง หรือ ไม่เปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อนิโกรเลย

ทัศนคติปัจจุบัน	โครงการเคหะที่ให้คนต่างเชื้อชาติพันธุ์อยู่รวมกัน		โครงการเคหะที่แยกให้อยู่เฉพาะคน 2 เชื้อชาติพันธุ์	
	เมือง	เมือง	เมือง	เมือง
	Koaltown	Sacktown	Bakerville	Frankoille
เปลี่ยนไปในทางดีขึ้น	59%	62%	27%	18%
ไม่เปลี่ยนแปลง	38%	31%	66%	69%
เปลี่ยนไปในทางเลวลง	3%	7%	7%	13%
รวมจำนวนแม่บ้านทั้งหมดที่สำรวจมา	99 ราย	89 ราย	99 ราย	100 ราย

## ตารางแสดงข้อมูล

ทัศนคติที่มีต่อการทำงานในหน่วยงานทางทหารที่มีทั้งทหารนิโกรและทหารผิวขาว ในหมู่บุคคล  
ที่ได้ทำงานเช่นนั้นอยู่แล้ว กับพวกที่ไม่เคยทำงานที่มีลักษณะดังกล่าว (Enrope, June, 1954)

คำถามนำ : ในหน่วยงานของกองทัพบางหน่วยประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่เป็นนิโกรและผิวขาว  
อยู่ด้วยกันในแผนกย่อย ถ้าสถานการณ์ที่ท่านถูกกำหนดให้ไปประจำอยู่เป็นแบบนี้  
ท่านจะรู้สึกอย่างไร?

### เปอร์เซ็นต์คำตอบ

	จะไม่ชอบมาก	ไม่ค่อยชอบ	รู้สึกเหมือนเดิม	จะชอบสถาน- การณ์เช่นนั้น	
เป็นทหารราบในหน่วยงาน ที่มีทหารนิโกร 1 หมู่	7	33	28	32	(80)
เป็นทหารราบในหน่วยงานอื่น แต่อยู่ในกองร้อยเดียวกัน	20	29	33	18	(68)
ให้ไปอยู่หมวดปืนใหญ่, ต่อสู้ รถถัง และหมวด HQ ในแผนก เดียวกัน	24	38	29	9	(112)
Cross-section of other Filed-Forces unite that do not have colored platoons in white companies	62	27	9	2	(1450)

(Stouffer และคณะ, 1949, I, 594)

“การลดความอคติจะเป็นไปได้ง่าย และสะดวกขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่กลุ่มชาติพันธุ์คู่กรณีนั้นได้มีโอกาสพบปะกันในเรื่องส่วนตัว เป็นการส่วนตัว ในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกัน หรือการทำงานเหมือน ๆ กันอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งต่างฝ่ายต่างก็มีความสนใจในงานร่วมกัน มีรสนิยมเกี่ยวกับงานนั้น ทำนองเดียวกัน ความสนใจและรสนิยมที่สอดคล้องร่วมกันในการทำงานเหมือน ๆ กันจะช่วยให้มองข้าม หรือผ่านพ้นแนวความคิดวางซึ่งกันและกันในเรื่องของชาติพันธุ์ไปได้ แต่โดยการทำงานดังกล่าวข้างต้นซึ่งมีความสนใจและรสนิยมที่ไปกันได้ นั้น ต้องควรอยู่บนพื้นฐานที่ต่างฝ่ายต่างมีความเสมอภาคในแง่สังคมและเศรษฐกิจอยู่ จึงจะยิ่งได้ผลสมดังที่กล่าวไว้ข้างต้น”

### ยกตัวอย่างเช่น

ถ้าหากสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับอคตินั้นมีการกระจายแยกย้ายไปอยู่ตามที่ต่าง ๆ ของสังคมหรือชุมชนนั้นทั่วไปหมด

หรือ ถ้าหากสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้รับอคตินั้น ต่างมีโอกาสได้ตำแหน่งทางสังคมหลากหลายชนิด หลาย ๆ ตำแหน่งทั่ว ๆ ไปของสังคม กระจายกันไปมาก ๆ

การกระจายใน 2 กรณีตามตัวอย่างดังกล่าวจะช่วยผ่อนคลายนโยบายลดความอคติทางชาติพันธุ์ได้ในไม่ช้า

การจะทำให้อคตินั้นผ่อนคลายนโยบายดังกล่าวจะต้องสนับสนุน ส่งเสริมให้กลุ่มผู้มีอคติยอมรับเหตุผลที่ว่าทุกคนต่างเป็นมนุษย์เหมือน ๆ กัน ให้ยอมรับว่าต่างคนต่างก็เป็นเอกัตบุคคล ซึ่งแต่ละคนก็จะมีลักษณะเอกลักษณ์บางอย่างที่เป็นของตนเอง แทนที่จะมองกลุ่มชาตินั้น ๆ เพียงว่าเป็นตัวอย่างของชั้นหรือประเภททางสังคมที่มีแคบ ๆ เพียงเฉพาะลักษณะสองสามอย่างที่เลือกกันขึ้นมาเองเฉพาะสิ่งที่ไม่เป็นที่น่าพอใจ หรือดูแคบ ๆ เฉพาะลักษณะที่ไม่ถูกใจบางอย่างเท่านั้นโดยไม่พิจารณาเหตุการณ์ข้อเท็จจริงอื่น ๆ ประกอบเลย

Allison Davis\* (1957) ได้แสดงข้อสรุปจากการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสถานการณ์ทาง

---

\*Davis, Allison, "Acculturation in Schools" in Milton L. Barron, ed., *American Minorities*. Knopf, 1957, p. 446.

การศึกษา (ในประเทศสหรัฐอเมริกา) ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องความอคติระหว่างคนกลุ่มใหญ่กับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่นั่น ดังนี้:-

โดยทั่วไปทั้งการศึกษาเรียนของพวกชนกลุ่มน้อย และการมีส่วนร่วมกับพวกกลุ่มใหญ่ (dominant group) ในโรงเรียนของรัฐซึ่งจัดเป็นสาธารณะที่ทุกคนมีสิทธิเรียนได้นั้น การศึกษาเล่าเรียนและการมีส่วนร่วมของนักเรียนที่เป็นพวกชนกลุ่มน้อยจะพบว่าได้ผลสำเร็จมากที่สุดต่อเมื่อ:-

- บรรดาเด็กเรียนที่มาจากชนกลุ่มน้อย เหล่านั้นโดยประมาณแล้วอยู่ในระดับชั้นทางสังคมระดับเดียวกับนักเรียนซึ่งมาจาก dominant group
- จำนวนของนักเรียนที่เป็นชนกลุ่มน้อยนั้นมีน้อย อย่างมากที่สุดไม่เกิน 25 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดของโรงเรียนที่มีอยู่
- นักเรียนที่เป็นชนกลุ่มน้อยมาจากครอบครัวดั้งเดิมที่เป็นชนชั้นกลาง
- พวกชนกลุ่มน้อยนั้นอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกามาเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว
- นักเรียนที่เป็นชนกลุ่มน้อยมาจากชุมชนเดียวกันกับชุมชนซึ่งตนอาศัยอยู่ในขณะปัจจุบัน (เช่นชนบทหรือเมืองใหญ่ เป็นต้น)

“อคติอย่างเดียว และบางทีที่ยิ่งกว่านั้นคือมี Discrimination อยู่ด้วย ทั้งอคติและ discrimination อาจเกิดขึ้นมาจากการแข่งขันด้านตำแหน่งในสังคมของกลุ่มที่เป็นคู่กรณี

นอกจากนี้ทั้งอคติและ discrimination อาจเกิดขึ้นมาได้จากความเปลี่ยนแปลงในตำแหน่งที่เทียบเคียงกัน หรือจากความรู้สึกว่าถูกคุกคาม หรือถูกคุกคามจริงๆ ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงภายในสังคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นก็ได้”

ข้อคิดเกี่ยวกับอคติและ discrimination ในประเด็นนี้ อาจดูตัวอย่างได้จากการศึกษาเกี่ยวกับ Stereotype ของคนจีนที่อยู่แถบฝั่งตะวันตกของอเมริกา ซึ่งกำลังเปลี่ยนรูป ดังได้กล่าวโดยย่อมาแล้วครั้งหนึ่งก่อนหน้านี้

หรือมีฉะนั้นก็อาจดูตัวอย่างได้จากการมีอคติต่อพวกยิว ในประเทศสหรัฐอเมริกา กรณีนี้ อคติดังกล่าวเกิดขึ้นและเติบโตมาเรื่อย ๆ พร้อม ๆ กับที่พวกยิวเหล่านี้ฟันฝ่าดิ้นรนอย่างประสบความสำเร็จในอาชีพและการทำมาหากินจนกระทั่งเริ่มที่จะสามารถยืนหยัดแข่งขันในด้านอาชีพชั้นสูงซึ่งเป็นวิชาชีพ และขึ้นมาอยู่ในตำแหน่งที่เรียกได้ว่าเป็นชนชั้นกลางได้อย่างสำเร็จ และมีประสิทธิภาพดีด้วย

ดังเช่น ที่ \*Greenblum & Pearlin (1953) ได้ศึกษาเกี่ยวกับพวกทหารผ่านศึกชาวอเมริกัน ตอนสงครามโลกครั้งที่ 2 พบว่าอคติต่อต้านพวกยิวยิ่งเพิ่มขึ้นสุดขีด ในหมู่พวกที่ต้องสูญเสียสถานภาพทางสังคมและอาชีพการงานไป

Pierson\* (1950) ก็ได้สรุปวิจารณ์ถึงสถานการณ์เกี่ยวกับปัญหาเชื้อชาติไว้ทำนองเดียวกันว่า:-

“การวิจัยสถานการณ์เกี่ยวกับเชื้อชาติที่ได้ทำกันมา ซึ่งพบอคติอยู่อย่างเด่นชัด ดูเหมือนจะบ่งว่าข้อสำคัญหมายถึงความเป็นมาหรือพัฒนาการของความรู้สึกอย่างหนึ่งในกลุ่มสมาชิกของกลุ่มใหญ่ (dominant groups) จะเกิดขึ้นเมื่อตนตกอยู่ใต้ภาวะบีบคั้นที่ต้องถูกช่วงชิง หรือถูกแทนที่ไปจากสถานภาพทางสังคมที่เคยมี เคยได้หรือเป็นปีกแผ่นอยู่แล้ว”

### หมายความว่าอย่างไร?

หมายความว่า “อคติเรื่องเชื้อชาติตามปกติแล้ว จะรุนแรงเฉียบพลันเมื่ออยู่ในสถานการณ์ ซึ่งทำให้หมู่สมาชิกในกลุ่มใหญ่หรือ dominant group นั้นเกิดความกลัวขึ้นมาว่าสมาชิกของชนกลุ่มน้อย (หรือบางทีเรียกว่า subordinate group) จะไม่คงอยู่ภายในกรอบตำแหน่งที่ตั้งที่กำหนดกันแยกออกไว้ หรือไม่คงอยู่ในเกณฑ์ตามที่ถูก discriminate ไว้แต่เดิม แต่กลับมีแนวโน้มที่สามารถผลักดันเขยิบสถานภาพของพวกตนเองขึ้นมาได้สำเร็จยิ่ง ๆ ขึ้น และเป็นพลังร่วมกันบีบเรียกร้อยสิทธิพิเศษต่าง ๆ และเรียกร้อยโอกาสต่าง ๆ ซึ่งเดิมเคยถูกกีดกันตัดขาดแยกออกไปมาก่อน”

ถ้าหากข้อเท็จจริงในสภาพจริง ๆ เป็นดังเช่นข้อสังเกตและข้อสรุปวิจารณ์ดังกล่าว ผลพลอยได้ที่จะเกิดขึ้นจะเป็นลักษณะใด?

---

\*Greenblum, Joseph, and Leonard I. Pearlin, “Vertical Mobility and Prejudice : A Sock-Psychological Analysis” in Reinhard Bondix and Seymour M. Lipset, (ed.), *Class, Status and Power: A Reader in Social Stratification*. Free Press, 1953, pp. 480-491.

\*Pierson, D. “Race Prejudice as Revealed in the Study of Racial Situations,” *Soc. sci. BUN.*, 2, 1950, pp. 473.

ผลที่ได้ก็คือว่าบรรดาคนที่ไม่อยู่ในสภาพที่ต้องแข่งขันชิงดีชิงเด่นกับสมาชิกชนกลุ่มน้อยโดยตรง คือ ผู้ที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย เกี่ยวข้องโดยตรงในสถานการณ์ที่มีชนกลุ่มน้อยเข้ามาเทียบเคียงแล้วละก็มักจะถือคติกับคนกลุ่มน้อยดังกล่าวน้อยลง หรือมีทางที่จะถือคติกับพวกนั้นน้อยมาก

**“ในช่วงระยะเวลาที่เกิดความยุ่งยากหรือช่วงที่ร้อนรุ่มด้วยปัญหา หรือระยะที่ทุกข์เข็ญลำบากมักปรากฏว่าความถือคติและการแบ่งพรรคแบ่งพวก (Prejudice and Discrimination) มีมากกว่าในช่วงเวลาดี ๆ ระยะที่ไม่มีปัญหายุ่งยากหรือระยะที่มีความสงบสุข”**

การที่บอกว่าการถือคติกับ discrimination ยิ่งมีมากตอนช่วงเวลาที่ลำบากก็เพราะว่าในช่วงนั้นคนเราจะยิ่งรู้สึกเครียด รู้สึกบีบคั้น รู้สึกกังวล บางทีความเครียด ความกังวลเหล่านั้นก็เกิดไปเกี่ยวข้องกับคนกลุ่มน้อย ซึ่งปกติก็แข่งขันกันอยู่แล้วเรื่อยมา มองไปว่าชิงดีชิงเด่นแข่งขันมากยิ่งขึ้น

**“ความขัดแย้ง (Conflict) โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งอย่างรุนแรง มักจะเกิดได้ง่ายและมีได้มากเมื่อชนกลุ่มน้อยสามารถปรับปรุงสถานการณ์ของตนเองได้ดีขึ้นมากพอเพียงที่จะรับรู้ผลประโยชน์ที่จะพึงมีพึงได้ และพยายามเรียกร้องต้องการมากขึ้น”**

Robin M. Williams\* ได้กล่าวได้ว่าปฏิกริยาพร้อมที่จะต่อสู้โรมันของหมู่ชนกลุ่มน้อยจะเกิดมากที่สุดเมื่อ

- (1) ตำแหน่งของกลุ่มของตนก้าวหน้าปรับปรุงยิ่ง ๆ ขึ้นอย่างรวดเร็ว/หรือ
- (2) เมื่อตำแหน่งของกลุ่มเสื่อมทรามเลวลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเสื่อมภายหลังจากระยะที่ก้าวหน้าดีขึ้นเป็นอย่างดีมาแล้วทันทีทันใด

**และปรากฏการณ์แบบที่เป็นความรุนแรงของฝูงชน (Mass Violence) ตัวอย่างเช่นการจลาจลเกี่ยวกับเรื่องของเชื้อชาติ มักจะเกิดขึ้นได้ง่าย ภายใต้ภาวะเงื่อนไขต่อไปนี้:-**

---

\*Williams, Robin M., Jr., “The Reduction of Intergroup Tensions: A Survey of Research on Problems of Ethnic, Racial, and Religious Group Relations,” *Social Science Research Council Bulletin*, 57, 1947. pp. 60.61.

- (1) ความคับข้องใจที่สะสมกันมาเป็นเวลานาน แล้วนำไปสู่ความตึงเครียดอย่างสูง
- (2) เมื่อเกิดมีส่วนของบรรดาประชากรในสังคมนั้น ๆ หลาย ๆ ส่วนที่มีความโน้มเอียงไปในทางรุนแรง ชอบความรุนแรง (โดยเฉพาะพวกที่มีฐานะทางสังคมเศรษฐกิจอยู่ในระดับต่ำ พวกหนุ่ม ๆ วัยรุ่นในเขตเสื่อมโทรม หรือย่านสลัม)
- (3) เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่อกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเปลี่ยนแปลงไปมากอย่างเห็นได้เด่นชัด
- (4) เมื่อมีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วฉับพลันทันทีอย่างรุนแรง โดยไม่ทันมีวิจาร์ณญาณเกี่ยวกับความขัดแย้งนั้น ๆ

ดังตัวอย่างของ Mass Violence จากกรณีต่อไปนี้

1. จลาจลระหว่างชาวจีนกับมลายู
2. กรณีบังคลาเทศ

## การจลาจลระหว่างจีนและมาเลเซีย\*

การจลาจลเริ่มเมื่อ 13 พฤษภาคม พ.ศ. 2512 ขณะที่มีการเลือกตั้งทั่วไปในประเทศมาเลเซีย คนจีนกับคนมลายูลุกขึ้นฆ่าฟันกันลุกลามไปทั่วประเทศ เข้าขั้นการจลาจลครั้งใหญ่ในประวัติศาสตร์ รัฐบาลต้องประกาศกฎอัยการศึก สั่งปิดสภาผู้แทนราษฎร อ้างว่าถ้าจีนมีสภาให้พูดกันมาก การจลาจลก็ไม่จบ

### สังคมมลายู (ก่อนสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2)

สภาพของสังคมมาเลเซียในปัจจุบัน เป็นสังคมที่ยุงเหยิง มีคนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่เป็นกฎธรรมชาติที่จะต้องชนบทรวมเนียมต่างกัน เพราะมีศาสนาอันเป็นรากฐานแห่งความสงบของจิตใจต่างกัน เป็นสาเหตุให้เกิดปัญหา “คนหมู่น้อย” ในกลุ่ม “คนหมู่มาก”

เหตุเกิดจากนโยบายทางเศรษฐกิจของอังกฤษปกครอง กล่าวคือ แต่เดิมเมื่อมีคนมลายูพวกเดียว ฐานะทางเศรษฐกิจของอังกฤษและมลายูยังไม่เจริญเท่าที่ควร อังกฤษหวังกำไรทางเศรษฐกิจส่วนตัวจึงประกาศ “เปิดแหลมมลายู” อนุญาตให้คนจีนและอินเดียเข้าไปตั้งหลักแหล่งทำมาหากิน การอพยพไปทำมาหากินของคนจีนและอินเดียเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ หรือไม่มีขอบเขตจำกัด คนเข้ามาทำมาหากิน ทำให้เกิดผลร้ายแก่ชาวมลายู เพราะอำนาจทางเศรษฐกิจของมลายูถูกรอบครอบโดยคนจีนและอินเดีย ส่วนอังกฤษเป็นประเทศที่ได้ผลดีจากทางเศรษฐกิจของมลายู ระยะเวลาที่คนจีนและอินเดียอพยพไปตั้งหลักแหล่งไม่น้อยไปกว่า 40 ปี แต่ผลร้ายทุกอย่างตกแก่มลายู ชาวมลายูต้องใช้ความอดทนอย่างยิ่งถึง 50 ปี แห่งการถูกทับถมทางเศรษฐกิจ เพราะการกระทำของรัฐบาลอังกฤษ การอพยพหยุดลงเมื่อ 30 ปีนี้เอง

เมื่อแผ่นดินมลายูเต็มไปด้วยคนหลายเผ่า สังคมในแผ่นดินก็แตกกันออกไปหลายสังคม มีการอวดอ้างว่าพวกตนสูงกว่าพวกคนอื่น พวกคนที่มาใหม่ไม่เคารพพวกที่อยู่เก่า เป็นความเห็นแก่ตัวของรัฐบาลอังกฤษที่ไม่หาทางให้คนใหม่เคารพเจ้าของแผ่นดิน สถาบันต่าง ๆ ภายในประเทศ ถูกทอดทิ้ง เพราะอังกฤษมุ่งความเจริญทางเศรษฐกิจของประเทศเพียงอย่างเดียว

---

\* เสฐียร พันธรังสี, *จลาจลจีน-มลายู และพุทธทำนาย*



นโยบายการปกครองของอังกฤษ คือ ปกครองคนหลายเผ่า แยกเป็นหลายส่วนปล่อยให้ เป็นอิสระกันไปแต่ละส่วนไม่รวมกัน กลายเป็นเหตุยุ่งยากลำบากในการสร้างชาติมาเลเซียเท่าที่ ปรากฏอยู่ในปัจจุบันนี้

คนจีนในมลายูไม่ได้มีอาชีพค้าขายแต่เพียงประการเดียว ที่สำคัญคือ คนจีนทุกคน “เล่น การเมือง” เพราะได้รับการสนับสนุนจากคนข้างนอกเข้ามาข้างใน มีแรงดันและเหตุการณ์บางอย่าง มาจากจีนบนผืนแผ่นดินใหญ่นั้นเอง เหตุการณ์ต่าง ๆ เริ่มขยายเข้ามาถึงจีนในแหลมมลายู เช่น ราว ค.ศ. 1911-1912 (2454-2455) เกิดปฏิวัติในประเทศจีน รัฐบาลของพวกก๊กมินตั๋ง ขยาย สาขาของพรรคเข้ามาในแหลมมลายูมากมาย จีนในมลายูไม่พอใจ จีนกับจีนจึงแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย ต่อสู้กันได้ถึง ค.ศ. 1923 อิทธิพลจีนฝ่ายค้าน คือพวกจีนคอมมิวนิสต์มีอิทธิพลเหนือจีนก๊กมินตั๋ง พอถึง ค.ศ. 1926 จีนก๊กมินตั๋งมีอิทธิพลมากขึ้น แต่การต่อสู้ระหว่างจีนโพ้นทะเลไม่หมด แผ่นดิน มลายูในขณะนั้นกลายเป็นสนามรบระหว่างจีนกับจีน ค.ศ. 1927 จอมพลเจียงไคเช็คดำเนินการ กวาดล้างพวกคอมมิวนิสต์บนผืนแผ่นดินใหญ่ จีนคอมมิวนิสต์ในมลายูโกรธแค้นมาก มีผู้แทน จีนคอมมิวนิสต์ประมาณ 5 สาย สนับสนุนพวกของตน การต่อสู้เป็นไปอย่างสุดกำลัง คนมลายู มองดูการต่อสู้ระหว่างจีนต่อจีน เหมือนคนไข้มองดูการกระทำของนายแพทย์ผ่าตัดอยู่บนเตียง ผลสุดท้ายพวกคอมมิวนิสต์ตั้งเป็นหลักฐานได้มั่นคงในมลายู

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 คนมลายูเริ่มรู้สึกว่ ความยิ่งใหญ่ของจีนอพยพเป็นการช่วยให้ เศรษฐกิจเจริญขึ้นตามแบบที่อังกฤษต้องการ แต่กลายเป็นอุปสรรคการดำเนินนโยบายทาง การเมืองของมลายูด้วย เพราะจีนเหล่านั้นพากันแสวงหาอำนาจทางการเมืองโดยอาศัยฐาน เศรษฐกิจเป็นกำลังใหญ่ทางการเมือง ระหว่างนั้นอำนาจทางบริหารของสุลต่านผู้ปกครองรัฐ แต่ละรัฐในมลายูเหมือนตลิ่งชันที่ถูกน้ำเซาะ กระแสแรงแห่งสายน้ำพุ่งเข้ากัดริมฝั่งไปที่ละน้อย ความรักชาติของหมู่คนในมลายู ก็ถูกเซาะลงพร้อมกับกำลังเศรษฐกิจของจีนมั่นคงขึ้น คนมลายู เพิ่งมาได้สำนึกกันจริงจังเมื่อเสร็จสงคราม

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 อังกฤษบอบช้ำมาก สำนึกขึ้นได้ว่านโยบายต้องการร่ำรวย และปล่อยให้คนอื่นเข้ามาอยู่ในมลายูนั้น เห็นจะต้องเปลี่ยนและที่สุดท้ายก็ต้องเปลี่ยน

อังกฤษเริ่มวิธีการใหม่ พยายามดึงอำนาจที่สูญเสียไปกลับมาให้สุลต่านตามรัฐต่าง ๆ ใหม่ อังกฤษพยายามรวมรัฐต่าง ๆ ของมลายูให้เป็นปึกแผ่น ตอนนั้นปีนัง และมะละกาเป็นรัฐแยก เป็นเอกราชจากรัฐอื่น ๆ อังกฤษดึงเข้ามาอยู่ศูนย์กลางอันเดียว รับรองฐานะของศูนย์มลายู

และแผ่นดินมลายูร่วมกัน

เหตุการณ์นี้ขึ้นอยู่กับมูลเหตุ 2 อย่าง

1. รวมโครงสร้างทางการเมืองโดยวิธีให้สุลต่านนี้รับผิดชอบทางการเมืองคลัง
2. กำหนดฐานะราษฎรทุกคน ผู้อาศัยอยู่บนแผ่นดินให้มีฐานะเป็นคนมลายูได้ด้วยวิธีแปลงสัญชาติ และมีสิทธิต่าง ๆ เท่าเทียมกันหมด (ยกเว้นคนญี่ปุ่น)

รัฐบาลอังกฤษได้ส่ง เซอร์ ฮาโรลด์ แม็ค มิลแลน ออกมาเป็นผู้แทนเพื่อขอความตกลงกับบรรดาสุลต่านผู้ปกครองรัฐ เพื่อที่จะปกครองมลายูให้เป็นอันเดียวกัน แต่ชาวมลายูเองเริ่มมองเห็นภัยทางเศรษฐกิจความวุ่นวายทางการเมือง อันเกิดจากคนจีน ซึ่งทำให้เกิดภัยแห่งการอพยพตั้งที่ทุกประเทศกำลังประสบอยู่ คนมลายูเป็นพวกที่ยากจน แต่มาบัดนี้เป็นคนจนที่อยู่ในประเทศที่ร่ำรวย ยิ่งทำให้เห็นว่าตนกำลังถูกคุกคามทางการเมือง ทำให้คนมลายูไม่พอใจนโยบายเศรษฐกิจการเมืองของอังกฤษ หวาดกลัวว่าคนจีนจะมีอำนาจทางการเมือง หากอังกฤษรวมคนมลายูได้ทั้งหมด และคนจีนได้กลายเป็นคนมลายูตามนโยบายของอังกฤษ สาเหตุที่คนมลายูหวาดกลัวเพราะคนมลายูจงรักภักดีต่อสุลต่าน แต่พวกจีน อินเดียมีความจงรักภักดีเพื่อการเมือง เมื่อคนมลายูสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้จึงคัดค้านแผนของอังกฤษที่จะรวมคนให้เป็นเชื้อชาติ Malayan Union ให้ต้องเลิกไป

อังกฤษจึงเปลี่ยนแผนใหม่จาก Malayan Union มาเป็น Federation of Malaya โดยให้สัญญาว่าจะเป็นก้าวแรกที่จะให้มลายูปกครองตัวเอง แต่ชาวมลายูก็ไม่ไว้วางใจในสัญญานี้ ดังนั้นชาวมลายูจึงเริ่มตั้งพรรคการเมืองขึ้น ชื่อพรรครวมชาติมลายู พรรคนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะต่อต้านผู้แทนอังกฤษที่ทำให้มลายูแตกแยก พรรคยอมตกลงหลักการใหญ่อันหนึ่งคือให้สิทธิแก่ชนชาติอื่นที่ไม่ใช่มลายูเป็นพลเมืองมลายูได้ ข้อยินยอมของพรรคไม่เป็นที่พอใจของคนจีน จึงทำให้เกิดรบกับคนจีน

### กองโจรจีน

สงครามตอนต้นก่อนสิงคโปร์จะตกอยู่ในมือทหารญี่ปุ่น ตอนนั้นทหารญี่ปุ่นยึดได้ดินแดนในแหลมมลายูแล้ว อังกฤษได้ตั้งกองโจรขึ้นกองหนึ่งให้มีหน้าที่ลอบต่อสู้กองทหารญี่ปุ่น กองโจรเรียกตัวเองว่า “พรรคคอมมิวนิสต์มลายู” ต่อมากลายเป็นพรรคการเมืองถาวร แปลว่าในกองโจรนั้นมีส่วนหนึ่งเป็นพวกรบ อีกส่วนหนึ่งแสวงหาอำนาจทางการเมืองในแผ่นดิน อังกฤษมีความพอใจในกองโจรนี้มาก ความมุ่งหมายของกองโจรคือการร่วมมือกับอังกฤษ เป็นกำลังคอยทำลายล้างกอง

ทหารญี่ปุ่น แต่กองโจรมีความมุ่งหมายยึดแผ่นดินญี่ปุ่นด้วย ตอนญี่ปุ่นยึดครองมลายูไม่รู้ว่ากองโจรเป็นใคร ได้อาวุธมาอย่างไร เมื่อญี่ปุ่นแพ้สงคราม พวกกองโจรทั้งที่เป็นนักรบและนักการเมืองเปิดเผยตัวเองว่าญี่ปุ่นแพ้เพราะฝีมือของตน ตนจึงเป็นผู้ควรครอบครองแผ่นดินแทนญี่ปุ่น กองโจรเมื่อออกจากป่าก็เริ่มฆ่าคน ฆ่าไม่เลือกหน้า เป็นการกระทำที่ทารุณยิ่งกว่าที่คนมลายูปบบมาแล้วในสมัยญี่ปุ่นยึดครอง เดือนต่อมาพวกกองโจรประกาศไม่ขึ้นแก่อังกฤษ ถึงแม้อังกฤษจะได้ให้ความช่วยเหลือ กองโจรเริ่มอาละวาดใหญ่ เริ่มตั้งศาลเตี้ยเห็นใครไม่ชอบมาพากลขัดขืนเพียงเล็กน้อยก็จับฆ่า หรือทำทารุณกรรมอย่างอื่นบ้าง ในแต่ละวันผู้คนถูกฆ่าตายอย่างลึกลับเป็นจำนวนมาก ความรู้สึกของคนมลายูก็เริ่มมีใหม่ คือรู้สึกว่าจะต้องแก้แค้นให้จงได้ จีนกับมลายูอยู่ด้วยกันไม่ได้เสียแล้ว พรรคคอมมิวนิสต์มลายูซึ่งมีคนจีนเป็นผู้ดำเนินการพยายามจะยึดเอามลายูเป็นของตน ประมาณวันที่ 20 มิถุนายน 2491 รัฐบาลอังกฤษใช้มาตรการ “พันต่อพัน-ดาต่อดา” ต่อกองโจรไม่เลือกหน้าและไม่ปราณีเช่นเดียวกับที่กองโจรเคยกระทำมาก่อน ฐานะมลายูในตอนนั้นตกอยู่ในภาวะหวาดกลัวอย่างยิ่ง รัฐบาลอังกฤษเริ่มแสดงความเห็นใจต่อคนมลายู คือ พยายามรวมคนมลายูให้เป็นปึกแผ่น เพื่อช่วยกันสู้ความร้ายแรงของคนจีนที่เป็นโจร

บรรดาสื่อมวลชนได้รับคำขอร้องจากรัฐบาลให้ช่วยกันเขียนข่าวแสดงความต้องการคนจีนที่เป็นผู้ดี และคนอินเดียนที่ไม่เป็นผู้ร้าย ให้คนเหล่านั้นแยกตัวออกจากโจรจีน และปฏิเสธการกระทำของพรรคคอมมิวนิสต์ของจีน แล้วรวมกับคนมลายู เป็นประเทศมลายู ชาติมลายู 2 ปีผ่านไป ความพยายามของรัฐบาลอังกฤษที่จะดึงเอาคนดีเข้ามารวมกำลังกับเจ้าหน้าที่ ได้คนจีนเข้ามาร่วมไม่เกิน 200 คน แต่ผลตรงกันข้ามคือ จีนและอินเดียนเริ่มเคลื่อนไหวกออกจากมลายู เพราะกลัวถูกเกณฑ์มาเป็นทหารเมื่อมีการประกาศรวมชาติ ให้ทุกคนมีสิทธิและหน้าที่รับใช้ชาติร่วมกัน คนจีนต้องการเฉพาะสิทธิ ส่วนหน้าที่ไม่ยอมทำ

การกระทำของคนจีน ทำให้เกิดความไม่พอใจแก่คนเผ่าอื่น ทุกคนต้องการความช่วยเหลือร่วมกันของคนจีน แต่ต้องผิดหวังเพราะคนจีนมีความประสงค์เพียงอย่างเดียว คือ ความเป็นอยู่อย่างสุขสบายจากการทำมาหาได้ของตนเท่านั้น

รัฐบาลอังกฤษผิดหวังมาก เมื่อเห็นคนจีนจำนวนหมื่นหนีการเกณฑ์ทหารออกไปเมืองจีน แต่ความพยายามขั้นต่อไปของอังกฤษ คือประกาศเกณฑ์ คนจีน 2,000 คน เข้าร่วมเป็นกำลังของรัฐ แต่ไม่สำเร็จอีกเช่นเคย อังกฤษพยายามอีกขอให้พรรคการเมืองจีนมลายูเข้าร่วมมือด้วย สมาคมยอมเสียสละ สัญญาจ่ายเงินให้แก่คนจีนที่ยอมรับไปเกณฑ์เข้ามาเป็นกองกำลังคนละ 50-300

เหรียญมลายู คนจีนไม่ยอมเล่นด้วยชักชวนกันหลีกหนี และต้องการเพียงจะอยู่กินอย่างสบายตาม  
ประสาของตน คนจีนเหล่านี้พยายามอพยพกลับไปสู่ผืนแผ่นดินใหญ่บ้านเกิดเมืองนอนของตน  
แต่คนจีนบางกลุ่มพากันหลบหนีเข้าไปสมาคมกับกองโจรต้านทานรัฐบาลในยามประกาศภาวะ  
ฉุกเฉิน ขณะที่คนจีนหลบหนี พรรคคอมมิวนิสต์มลายูกลับมีกำลังขึ้นและยังตั้งอยู่มั่นคงกลายเป็น  
พรรคมีกำลังทั้งทางการเงินและอาวุธ สมาชิกเพิ่มมากขึ้น แต่กำลังสมาชิกของพรรคไม่มากพอ  
ที่จะยึดอำนาจในบ้านเมืองได้ คนจีนพยายามตั้งองค์การทางการเมืองของตนขึ้นทั่วประเทศ แยก  
ออกเป็นสาขาใหญ่น้อย เพื่อรอการกลับมาของพรรคได้คืน

กลวิธีต่าง ๆ ของชาวจีนคอมมิวนิสต์พยายามที่จะทำให้ชาวมลายูเกิดความไม่มั่นคงทั้งทาง  
เศรษฐกิจและการเมือง

1. ค่าของเงินตกต่ำ ธนบัตรชนิดเก่าของมลายูหมดค่า พวกเมาเซตุงลงมือประกาศยุบคน  
หาว่าเศรษฐกิจของมลายูล้มละลาย พยายามหาเหตุเดินขบวนคัดค้านเรื่องการเงินตกต่ำ ชักชวน  
ให้คนเกลียดรัฐบาล สำนักงานใหญ่ของเมาเซตุงตั้งอยู่ในปีนัง และถือเอาปีนังเป็นเป้าโจมตี เพราะ  
มีคนจีนอยู่ที่นั่นมาก เป็นเหตุให้คนจีนกับมลายูปะทะกันขึ้น เสียชีวิตและบาดเจ็บไปเป็นจำนวนมาก

2. พ.ศ. 2511 รัฐบาลจับได้ว่าชาวมลายู 2 คน ชาวจีน 11 คน ลอบทำจารกรรมร่วมมือกับ  
อินโดนีเซียเป็นการทรยศต่อชาติ ศาลตัดสินให้ประหารชีวิตหมด 13 คน เมาเซตุงถือเป็นเหตุ  
แค้นเคืองหาว่ารัฐบาลทำทารุณกับคนจีน พวกคนจีนในปีนังหาว่าเป็นรัฐบาลตัดสินอย่างป่าเถื่อน  
ส่วนงานของเมาเซตุงได้ผล มหาสังฆราชสำนักวาติกันส่งโทรเลขถึงนายกรัฐมนตรี ทรงอ้างความ  
เป็นมนุษย์ ขอให้ระงับการประหารคนจีนทั้ง 11 คน

ผล. ชาวมลายูแค้นเคืองมาก ความเจ็บช้ำขึ้นสุดขีด สาส์นของพระสังฆราชทำให้คนมลายู  
เพิ่มความเกลียดชังคนจีน การแตกแยกและการกระทบกระทั่งขยายตัว รัฐบาลเห็นว่าเหตุการณ์  
จะต้องเพิ่มความรุนแรง ดังนั้นนายกรัฐมนตรีต้องทำฎีกาถวายแต่ท่านสุลต่านแห่งเปร์ด และยะโฮร์  
ขอให้ไว้ชีวิตคนจีนที่ถูกศาลตัดสินให้ประหารชีวิตให้เป็นจำคุกตลอดชีวิต ตกลงคนจีนแดงผู้ทรยศ  
ต่อแผ่นดินรอดตาย ช่วยให้คนมลายูผู้ทรยศ 2 คนรอดตายไปด้วย

3. เมื่อวันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2512 ประมาณที่ยังคั่นก่อนการเลือกตั้งคนงานของพรรค  
Umno (พรรครวมมาเลเซีย) ในปีนังถูกฆ่าตายอย่างลึกลับ สืบได้ว่าเมาเซตุงมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่  
กับกลุ่มคนจีนที่พยายามจะไม่ให้มีการเลือกตั้งใครสนับสนุนการเลือกตั้งก็จะถูกทำร้าย ทำให้  
คนจีนและมลายูแตกแยกมากขึ้น ทั้ง 2 เชื้อชาติไม่มีความไว้วางใจกันและกัน

ปัญหาระหว่างจีนและมลายูเป็นปัญหาใหญ่ที่ไม่สามารถแก้ได้ โดยเฉพาะปัญหาความเกลียดชังระหว่างคน 2 ชาติ และปัญหาคนจีนคอมมิวนิสต์ในมลายู

รัฐบาลมาเลเซียไม่เคยทำให้ชาวจีนและมลายูต้องเจ็บใจ ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา อุปโภค บริโภค อาชีพ คนในมาเลเซียมีความเสมอภาคกัน ความยากจนกับความร่ำรวยไม่มีช่องว่างห่างไกลกันเลย ความเหลื่อมล้ำต่ำสูงระหว่างคนทั้ง 2 พวกไม่มี ในมาเลเซียมีแต่คนชั้นกลางและมั่งมี ข้าราชการในมาเลเซียไม่ได้ทำตนเป็นนายราษฎร ข้าราชการเป็นเพื่อนของคนทุกคน ปฏิบัติต่อราษฎรเหมือนเพื่อนกับเพื่อน ไม่ใช่อำนาจแก่ราษฎรเพื่อหวังผลประโยชน์ส่วนตัว ปัญหาเรื่องความเกลียดชังข้าราชการไม่มีในมาเลเซีย รัฐบาลไม่ปล่อยแหล่งอบายมุข คนมั่งมีไม่มีโอกาสใช้เงินในแหล่งอบายมุข

สรุปได้ว่า ตั้งแต่มาเลเซียได้เอกราชจากอังกฤษไม่ได้ปฏิบัติการใดเป็นการเปิดช่องให้คอมมิวนิสต์ แต่จีนมีสมาคมลับตั้งอยู่ทั่วไปในมาเลเซีย สมาคมลับก่อความวุ่นวายเรื่อย ๆ อังกฤษก็ไม่สามารถปราบสมาคมลับนี้ได้ และทำประหนึ่งจะรับรองสมาคมลับเสียด้วยเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจของอังกฤษเอง

## กรณีบังกลาเทศ\*



“ถ้าเขาหันฉันออกเป็นขึ้น ๆ ตัวฉันทั้งหมด เนื้อทุกก้อน เลือดทุกหยด ก็จะต้องเป็นบังกลา  
ความรักและความเจ็บปวดทั้งหมดในดวงใจของฉัน ความเศร้า และความสุข ก็ยังคง  
เบงกาลี”

นือาหมัด โฮเซน

กวีเบงกอล

เดือนมีนาคม 2514 ชาวเบงกอลตะวันออก ไม่ว่าจะเด็ก ผู้หญิง คนแก่ ชาวบ้านหรือปัญญาชน  
ถูกทรมานข่มขืนและฆ่าตายไปมากกว่าหนึ่งล้านคน โดยทหารปากีสถานตะวันตก ชาวบังกลาและ  
ปาธานอีกหลายล้านคนเตลิดหนีเข้าไปลี้ภัยอยู่ในอินเดียอย่างขวัญเสีย เด็กอีกหลายหมื่นคนต้องตาย  
เพราะโรคขาดอาหารและโรคอื่น ๆ

วิกฤตการณ์ครั้งนี้แม้จะเกิดขึ้นฉับไวและรุนแรงอย่างไม่คาดฝัน แต่มันก็ไม่ใช่อุบัติเหตุ  
(เช่นเดียวกับเวียดนาม ไบฮ์ฟรา และที่อื่น ๆ ที่มนุษย์ยังพร้อมที่จะล้างโคตรกันอยู่) ความยุ่งยาก  
มีพื้นฐานมาตั้งแต่คราวที่ชาวมุสลิมแยกตัวออกจากชมพูทวีปมาตั้งประเทศปากีสถานซึ่งประกอบ  
ไปด้วยชนเผ่า ที่แตกต่างกันทั้งเชื้อชาติ ภาษาและวัฒนธรรมเมื่อปี 1975 โน่นแล้ว เนื่องจากสิ่งที่  
เชื่อมโยงชาวบังกลาชาวปาธานและชาวอื่น ๆ แห่งปากีสถานตะวันตก และชาวเบงกอลแห่ง  
ปากีสถานตะวันออกมีอยู่เพียงอย่างเดียวคือ “ศรัทธา” ในศาสนาอิสลาม เมื่อความตื้นตันใน  
การสถาปนารัฐอิสลามที่เป็นอิสระจากการครอบงำของชาวฮินดูเริ่มจางหาย และอำนาจทาง

---

\*วิทยากร เชียงกูล, “บังกลาเทศ,” *สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, มกราคม 2515 หน้า 36-41.

การปกครองซึ่งเคยเฉลี่ยกันตามทำนองคลองธรรมของประชาธิปไตยค่อย ๆ หลุดไปอยู่ในกำมือของกลุ่มทหารชาวปากีสถานตะวันตกแต่เพียงฝ่ายเดียว ชาวปากีสถานตะวันออกจึงพบว่าการเป็นชาวมุสลิมด้วยกันไม่ได้เป็นเหตุผลที่เพียงพอสำหรับการที่คนเราจะรวมอยู่ในประเทศเดียวกันต่อไป

ปากีสถานตะวันออกมีพลเมืองราว 75-80 ล้านคน หรือราว 60% ของพลเมืองทั้งประเทศ เป็นฝ่ายหาเงินตราต่างประเทศ โดยเฉพาะจากปอและซาประมาณครึ่งหนึ่งหรือมากกว่านั้น แต่กลับมีส่วนในรายได้ประชาชาติเพียง 30.6% เนื่องจากรัฐบาลกลางเอาเงินหามาด้วยกันไปบำรุงอุตสาหกรรมและสังสินค้าเข้าให้ภาคตะวันตกเสียเป็นส่วนใหญ่ ขณะที่ภาคตะวันออกถูกทอดทิ้งให้เป็นเขตกรรมล้าหลัง นอกจากนี้แล้วชาวปากีสถานตะวันออกยังได้รับบรรจุให้เป็นข้าราชการไม่ถึง 15% เป็นทหารไม่ถึง 10% (โดยมีตำแหน่งสูงอย่างมากแค่พันเอก) กล่าวโดยสรุปก็คือชาวเบงกอลตะวันตกอยู่ในฐานะเสียเปรียบตลอดเวลา และถูกปฏิบัติต่อไม่ผิดอะไรกับประเทศอาณานิคมของปากีสถานตะวันตก

ความยุ่งยากครั้งหลังสุดได้ก่อตัวนับตั้งแต่ซีค มูจิบู ราห์มาน ผู้นำพรรคสันนิบาตอวามีแห่งปากีสถานตะวันออก ซึ่งเป็นพรรคเสียงข้างมากในสภา (167 ที่นั่งในจำนวน 313) จากการเลือกตั้งซึ่งเพิ่งจัดให้มีขึ้นเมื่อปลายปีที่แล้วได้ ตั้งข้อเรียกร้องให้รัฐบาลของนายพลยาห์ยา ข่าน ยอมให้ปากีสถานตะวันออกมีอิสระในการปกครองตนเอง โดยรัฐบาลกลางดูแลเฉพาะด้านการป้องกันประเทศและการต่างประเทศก็พอแล้ว แต่ผู้นำทางทหารและนักการเมืองภาคตะวันตกได้พากันคัดค้านอย่างแข็งขัน ยาห์ยา ข่าน ได้ประกาศเลื่อนการเปิดประชุมรัฐสภาเพื่อจัดตั้งรัฐบาลใหม่ไปอย่างไม่มีกำหนด ทำให้ฝ่ายตะวันออกประท้วงด้วยการนัดหยุดงาน และไม่ให้ความร่วมมือเจ้าหน้าที่รัฐบาลซึ่งถูกส่งมาจากตะวันตก ปากีสถานตะวันตกได้ส่งทหารเข้าควบคุมสถานการณ์แบบสายฟ้าแลบ โดยหวังว่าจะยุติความยุ่งยากได้ในฉับพลันด้วยพลังกำลังที่เหนือกว่าของตน แต่การปราบปรามได้เป็นไปอย่างรุนแรงและโหดร้าย ก่อให้เกิดปฏิกิริยาตอบโต้อย่างดุเดือด ซีค มูจิบู ราห์มาน ถูกคุมตัวไปปากีสถานตะวันตกในข้อหาทรยศต่อชาติ แต่ผู้นำคนอื่น ๆ ได้รวมกำลังจัดตั้งรัฐบาลและกองทัพปลดแอกของตัวขึ้นประกาศเอกราชโดยใช้ชื่อประเทศว่า "บังกลาเทศ" (ดินแดนของชาวเบงกอล) และเขาทำสงครามกองโจรต่อต้านรัฐบาลกลางโดยได้รับความช่วยเหลือจากประชาชนอินเดียเขตใกล้เคียง (ซึ่งแม้จะถือศาสนาฮินดูแต่ก็เป็นชาวเบงกอลซึ่งมีลักษณะทางเชื้อชาติ ภาษา วัฒนธรรมคล้ายกัน) และรัฐบาลอินเดียซึ่งมีความสัมพันธ์ที่ดีกับพรรคสันนิบาตอวามีมากกว่าปากีสถานตะวันตก

การปราบปรามขบวนการแบ่งแยกแผ่นดินแดนอย่างรุนแรงเกินกว่าเหตุส่งผลกระทบไปถึงอินเดีย คือ ชาวเบงกอลตะวันออกทั้งฮินดูและมุสลิมได้หลั่งไหลอพยพเข้าไปลี้ภัยอยู่ในอินเดียจำนวนถึง 10 ล้านคน ทำให้รัฐบาลอินเดียต้องรับภาระหนักในการเลี้ยงดูเพื่อให้ผู้ลี้ภัยนั้นมีชีวิตรอดต่อไปได้ ประมาณว่าเมื่อถึงสิ้นปีงบประมาณในเดือนมีนาคมหน้านี้ จะต้องใช้เงินเป็นจำนวน 830 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ด้วยกัน เงินจำนวนนี้มากกว่าความช่วยเหลือที่อินเดีย ได้รับจากประเทศต่าง ๆ ในรอบปีนี้เสียอีก (เงินที่สหประชาชาติส่งมาช่วยผู้ลี้ภัย มีไม่ถึง 200 ล้านดอลลาร์) จึงมีผลกระทบกระเทือนต่อฐานะทางเศรษฐกิจของอินเดียค่อนข้างมาก โครงการพัฒนาหลายอย่างต้องหยุดชะงักลง ประชาชนถูกเก็บภาษีมากขึ้น ได้รับการบริการจากรัฐน้อยลง และยังคงถูกแย่งงานทำอีก ทำให้เกิดความไม่พอใจขึ้นทั่วไป นอกจากนี้อินเดียก็ยังไม่รู้ว่าจะต้องเลี้ยงดูผู้ลี้ภัยเหล่านี้ต่อไปอีกนานเท่าไรถ้าสถานการณ์ในปากีสถานตะวันออกยังไม่สงบพอที่ผู้ลี้ภัยจะกลับไปได้ (ผู้ลี้ภัยซึ่งเป็นชาวฮินดูเสีย 80% ยังแสดงท่าทีว่าไม่ค่อยอยากที่จะกลับไปเสียด้วย) ทั้งกองทัพปลดแอก “มukti บากินี” ของเบงกอลตะวันออกซึ่งบัดนี้มีกำลังถึงประมาณ 1 แสนคนก็กำลังโตวันโตคืนและหันไปนิยมซ้ายมากขึ้น ทำให้อินเดียต้องตัดสินใจแก้ปัญหาที่มันจะยุ่งเหยิงจนเกินไป ด้วยการย้ายปากีสถานศัตรูคู่แค้นมาตั้งแต่สงครามแคชเมียร์ ให้เปิดฉากทำสงครามกันเพราะอินเดียมีพลังทางทหารมากกว่าปากีสถานตั้งเท่าตัวและพอเชื่อได้ว่ามหาอำนาจคงไม่พร้อมที่จะเข้ามาแทรกแซง (เพราะหิมะในฤดูหนาวช่วยปิดกั้นชายแดนด้านที่ติดกับจีนไว้ สหรัฐฯ ก็บอบช้ำมาจากสงครามเวียดนาม และโซเวียตก็เป็นพันธมิตรที่แข็งขัน) จึงมุ่งหวังที่จะใช้ชัยชนะทหารบีบให้ปากีสถานยอมรับเงื่อนไขของตัว คือปล่อยให้ปากีสถานตะวันออกเป็นประเทศอิสระเสียตั้งแต่ฝ่ายบังกลาเทศยังไม่เข้มแข็งพอที่จะเป็นเสี้ยนหนามต่ออินเดีย และเพื่อที่ตัวจะได้หมดพันธะที่จะต้องเสียค่าใช้จ่ายเลี้ยงดูผู้ลี้ภัยซึ่งคิดเป็นเงินมากกว่า เสียค่าใช้จ่ายในสงครามแคชเมียร์เมื่อปี 1965 ตั้งสิบสามเท่า นอกจากนั้นการที่จะให้มีประเทศบังกลาเทศซึ่งมีนโยบายเป็นมิตรต่ออินเดีย และเป็นศัตรูต่อปากีสถานตะวันตกก็ยังเป็นผลดีต่ออินเดียที่มองเห็นได้อีกคือ จะเป็นการตัดกำลังปากีสถาน ซึ่งเป็นศัตรูคู่แข่งในภูมิภาคนี้ประการหนึ่ง และจะได้เป็นตลาดสำหรับระบายสินค้าอุตสาหกรรมของอินเดียเองอีกประการหนึ่ง

ฝ่ายปากีสถานตะวันตกนั้นถึงแม้จะรู้ว่ากำลังสู้อินเดียไม่ได้ และปากีสถานตะวันออกก็อยู่ห่างไกลจากรัฐบาลกลางต้องใช้ระยะทางอ้อมอินเดียถึง 3,000 ไมล์ ยากแก่การที่จะส่งกำลังบำรุงป้องกันได้ แต่ความไม่ยอมปล่อยให้ปากีสถานตะวันออก ซึ่งเป็นอยู่ข้างหน้าและตลาดขายสินค้า





กองทัพมุคตี บาฮินี  
แห่งบังกลาเทศ

อุตสาหกรรมแยกตัวออกไปเป็นปฏิปักษ์ อันอาจจะเป็นตัวอย่างให้ชนเผ่าอื่น ๆ อยากแยกบั้ง ปากีสถานตะวันตกซึ่งเสี่ยงส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับทหารและกลุ่มนายทุนผู้มีอิทธิพล 22 ครอบครัว จึงได้ตัดสินใจทำสงคราม โดยคาดหวังว่าจะได้รับความสนับสนุนจากจีน (ซึ่งเป็นไม้เบื่อไม้เมากับอินเดียเรื่องปัญหาพรมแดน และหันมาคบค้ากับปากีสถานในระยะหลัง ๆ) หรือไม่ก็ มหาอำนาจชาติอื่น ๆ หรือสหประชาชาติอาจจะเข้ามาแทรกแซงยุติสงครามได้ทัน เพราะถึง อย่างไม่รู้ ๆ การเข้าร่วมสงครามแล้วเจรจากันทีหลังก็ยังคงจะ “เสียหน้า” น้อยกว่าที่จะยอมปล่อยให้ ปากีสถานไปเฉย ๆ ตามคำเรียกร้องของอินเดีย

บังกลาเทศอยู่ในระหว่างความขัดแย้งและผลประโยชน์ของรัฐที่กำลังมากกว่าทั้งสองนั้น เล่าก็ไม่มีความเลือกอย่างอื่นเหมือนกัน นอกจากจะร่วมมือกับอินเดียเพื่อขับไล่ปากีสถานตะวันตก ออกไปเสียก่อน แล้วจึงจะหันมาสร้างเสริมตนเองให้เข้มแข็งพอที่จะไม่ให้อินเดียครอบงำใน ภายหลัง

ถึงแม้ว่าสงครามคราวนี้จะยุติลงแล้วก็ตาม แต่ก็คงมีปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกไม่น้อย ปัญหาหนักที่สุดก็คือ เศรษฐกิจของทั้งสามฝ่ายก็คงจะต้องย่ำแย่ไปไม่น้อย และความสัมพันธ์ ของประชาชาติซึ่งครั้งหนึ่งเคยรวมกันอยู่ในประเทศเดียวกัน ก็คงจะไม่มีทางสมานกันได้เลย ภายในชั่วอายุคนรุ่นสองรุ่นถัดไปนี้

### ลำดับเหตุการณ์ความสัมพันธ์ระหว่างอินเดีย ปากีสถาน บังกลาเทศ

1947 อังกฤษให้อินเดียและปากีสถานเป็นประเทศในเครือจักรภพ ท่ามกลางความขัดแย้ง และการต่อสู้ระหว่างชาวฮินดูกับชาวมุสลิม โดยเฉพาะต่อกรณีแคชเมียร์ซึ่งมีเป็นประมุขแคว้นเป็น

ชาวฮินดู แต่พลเมืองส่วนใหญ่เป็นมุสลิม แคมเมียร์ยังคงรวมอยู่กับอินเดีย ขณะที่เบงกอลตะวันออก  
ซึ่งอยู่อีกฟากหนึ่งของอินเดียรวมกับปากีสถานเพราะเป็นชาวมุสลิมด้วยกัน

1959 สหประชาชาติตกลงให้มีการหยุดยิงในแคว้นแคมเมียร์

1958 จอมพลอายุบข่านยึดอำนาจขึ้นเป็นประธานาธิบดีปากีสถาน

1962 อินเดียปะทะกับจีนเรื่องปัญหาพรมแดน

ปากีสถานเปลี่ยนนโยบายต่างประเทศจากการสนับสนุนตะวันตกมาเป็นกลาง โดยไม่มีการประกาศ และเริ่มติดต่อกับจีนเพราะตะวันตกส่งอาวุธช่วยอินเดียเป็นจำนวนมาก

1965 อินเดียกับปากีสถานรบกันอีกในเขตแคมเมียร์

1966 โซเวียตเป็นผู้ไกลเกลี่ยอินเดียกับปากีสถานให้ยุติการสู้รบได้ แต่ปัญหาแคมเมียร์  
ยังตกลงกันไม่ได้

1969 ชาวปากีสถานทั้งตะวันตก ตะวันออกก่อจลาจล บีบให้ประธานาธิบดีอายุบข่านต้อง  
ลาออก นายพลยาร์เยา ข่าน ผู้บัญชาการทหารสูงสุดขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีแทน

1970 การเลือกตั้งทั่วไปในปากีสถาน พรรคสันนิบาตอวามี แห่งปากีสถานตะวันออก  
ได้เสียงข้างมากในสภาแห่งชาติ หัวหน้าพรรคได้ยื่นข้อเสนอให้ปากีสถานมีสิทธิปกครองตนเอง  
แต่รัฐบาลกลางไม่ยินยอม

30 มกราคม 1971 ชาวมุสลิมในแคว้นแคมเมียร์สองคน ได้จี้เครื่องบินของอินเดียให้ไปลงที่  
ลาฮอร์ ในปากีสถานตะวันตก และระเบิดทิ้งเสียใน 3 วันต่อมาท่ามกลางการส่งเสียงเชียร์ของทหาร  
และประชาชนชาวปากีสถาน อินเดียเรียกร้องค่าเสียหาย แต่ได้รับการปฏิเสธ อินเดียจึงห้าม  
เครื่องบินปากีสถานที่เคยบินติดต่อฝั่งตะวันตกกับฝั่งตะวันออกบินผ่านอินเดีย

2 มีนาคม ยาร์เยา ข่าน ประกาศเลื่อนการเปิดประชุมรัฐสภาโดยไม่มีกำหนด ชาวปากีสถาน  
ตะวันออกเดินขบวนคัดค้านอย่างรุนแรง

7-9 มีนาคม มูจิบู ราห์มาน ผู้นำพรรคสันนิบาตอวามี เรียกร้องให้ปากีสถานตะวันออก  
นัดหยุดงานและไม่ให้ความร่วมมือกับรัฐบาล

15 มีนาคม ยาร์เยา ข่าน เดินทางมาเจรจากับราห์มานที่ปากีสถานตะวันออก

25 มีนาคม ยาร์เยา ข่าน เดินทางกลับอย่างกระชั้นชิดหลังจากที่การเจรจาต้องแตกหักลง  
ทหารปากีสถานตะวันตกเคลื่อนกำลังเข้าตัดคอกะ เมืองหลวงของปากีสถานตะวันออก การฆ่าฟัน  
ได้เริ่มขึ้นวันต่อวัน มูจิบู ราห์มาน ถูกจับตัวไปปากีสถานตะวันตกในข้อหาทรยศต่อชาติ

31 มีนาคม รัฐบาลอินเดียผ่านมติให้ความสนับสนุนชาวเบงกอลตะวันออกในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งการมีชีวิตอยู่ตามระบบประชาธิปไตย

17 เมษายน ชาวเบงกอลตะวันออกประกาศตั้งรัฐบาล “บังกลาเทศ” ผู้ลี้ภัยหลังไหลเข้าไปในอินเดีย

15 พฤศจิกายน อุถัน เรียกร้องให้ประเทศทั่วโลกช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวเบงกอลตะวันออกในอินเดีย

มิถุนายน รัฐมนตรีต่างประเทศอินเดียกลับจากวอชิงตัน พร้อมด้วยคำมั่นสัญญาจากนิกสันว่า สหรัฐฯ จะไม่ส่งอาวุธให้ปากีสถานเพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่าสหรัฐฯ ทำตรงข้าม

9 สิงหาคม อินเดียเซ็นสัญญาความร่วมมือทางทหารกับโซเวียต

ประชาชนอินเดียเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยบังกลาเทศ

1 ตุลาคม ปากีสถานระดมทหารไปประจำชายแดนทั้งด้านตะวันตกและตะวันออก อินเดียทำอย่างเดียวกัน

12 พฤศจิกายน อินทิรา คานธี นายกรัฐมนตรีอินเดียกลับจากการเดินทางไปเยือนยุโรปและสหรัฐฯ เพื่อชี้แจงถึงสถานะของอินเดียและปากีสถานตะวันออก

การปะทะกันทางชายแดนเริ่มมีมากขึ้น เพราะฝ่ายบังกลาเทศใช้ดินแดนของอินเดียเป็นที่กำบังภัยหลังจากการซ้อมโจมตีปากีสถานตะวันตก

นายอาลี บุตโต นักการเมืองคนสำคัญของปากีสถานตะวันตกไปเยือนจีน จีนยืนยันว่าจะสนับสนุนปากีสถานถ้าถูกอินเดียรุกราน

22 พฤศจิกายน ปากีสถานกล่าวหาอินเดีย ทำสงครามโดยไม่เปิดเผยกับปากีสถาน

27 พฤศจิกายน อินเดียยอมรับว่าทหารอินเดียข้ามเข้าไปในปากีสถานตะวันออกเพื่อ “ป้องกันตัวเอง” และเพื่อหยุดยั้งการระดมยิงด้วยปืนใหญ่จากปากีสถาน

30 พฤศจิกายน อินเดียเรียกร้องให้ปากีสถานถอนทหารออกไปจากเบงกอลตะวันออกเพื่อแสดงว่าพร้อมที่จะหาทางแก้ไขปัญหาด้วยวิถีทางการเมือง

1 ธันวาคม ปากีสถานประกาศว่าถูกทหารอินเดียรุกรานทางบกอีก 2 ครั้ง

3 ธันวาคม ปากีสถานส่งเครื่องบินไปทิ้งระเบิดสนามบินของอินเดีย 8 แห่ง อินทิราประกาศทำสงครามเต็มขั้น สงครามที่ไม่ได้ประกาศระหว่างประเทศทั้งสอง โดยมีทหารบังกลาเทศในปากีสถานตะวันออกอยู่ข้างอินเดียได้เริ่มขึ้น ฯลฯ

“การแยกพวกแยกเหล่าหรือ Discrimination จะมีมากกว่าในบริเวณเขตที่ประกอบด้วยชนกลุ่มน้อยที่มีสัดส่วนจำนวนมากที่สุด เพราะในที่ที่มีอัตราส่วนประชากรของชนกลุ่มน้อยจำนวนมากเช่นนั้น ย่อมยังผลคุกคามต่อตำแหน่งทางสังคม ตำแหน่งทางการเมือง และตำแหน่งทางเศรษฐกิจของคนกลุ่มใหญ่หรือพวก Majority สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือว่า ถ้ายังบุคคลได้มีการศึกษาระดับสูงขึ้นมาเท่าใด มักจะพบว่าอคติและ Discrimination ยังมีน้อยลงดลลงมาก”

โดย \*Allport (1954) ได้กล่าวไว้ว่าผลจากการวิจัยโดยทั่วไป (แต่ไม่ใช่เสมอไปเหมือนกันทุกราย) พบว่าคนที่มีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยจะมีความไม่อดทนน้อยกว่าคนที่มีการศึกษาระดับมัธยม (คืออย่างน้อยที่สุดพวกที่มีการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยก็ตอบคำถามอย่างมีความอดทนมากกว่า)

คนที่มื่ออคติมักจะมีลักษณะบุคลิกภาพอย่างใดอย่างหนึ่งหรือมากกว่าหนึ่งดังองค์ประกอบต่อไปนี้:-

1. มีความคับข้องใจสูง และชอบก้าวร้าวชดเชยกับสิ่งที่ไม่ใช่ต้นเหตุของอารมณ์ก้าวร้าว นั้น ๆ
2. มีบุคลิกภาพแบบคนโรคประสาท ตื่นเต้นง่าย กังวลง่าย คิดมาก
3. เป็นคนหัวเก่า ไม่ชอบนอกกรอบกรอบ เครื่องครุฑธรรมเนียมประเพณีเดิม และเคร่งครัดระเบียบแบบแผนกฎเกณฑ์
4. เป็นคนที่ชอบวางอำนาจ ชอบใช้วิธีบังคับ หรือเป็นแบบเผด็จการ ถือตัวเองเป็นใหญ่
5. มีนิสัยชอบป้ายโทษ หรือป้ายแรงกระตุ้นที่เป็นที่ไม่พึงปรารถนา อันเป็นของตนไปยังคนอื่น และเป็นคนชอบเก็บกดความต้องการทางเพศเอาไว้
6. เป็นคนไม่ยืดหยุ่นและไม่อดทนต่อความกำกวมคลุมเคลือ
7. เป็นคนที่มีอารมณ์ไม่มั่นคง
8. เป็นประเภทชอบเยาะเย้ยคนอื่น
9. เป็นคนเจ้าอุตมคติ รุ่มรวยปรัชญาชีวิต

---

<sup>1</sup>Cordon W. Allport. *The Nature of Prejudice*. Beacon, 1954. pp. 79-80.

บางทีอาจกล่าวได้ว่าผู้รู้ส่วนใหญ่ ในปัจจุบันคิดถึง “อคติ” ในแง่ที่ว่าอคตินั้นไม่ใช่ทัศนคติธรรมดา ๆ อย่างหนึ่งเท่านั้น และคิดว่าบุคลิกภาพบางประเภทของคนนั้น ถ้ามีเหตุการณ์ทางสังคมอำนวยโอกาสให้ก็จะมีแนวโน้มเอียงพร้อมที่จะมีอคติอยู่เสมอ

ดังการวิจัยค้นคว้าของ Suchman และคณะในปี ค.ศ. 1958 ที่ซึ่งข้อสังเกตทั่วไปว่าคนที่มีอคตินั้นมักจะมีแนวโน้มเอียงดังนี้:-

1. อยู่ในกรอบทางสังคมแบบเก่า ๆ ที่สังคมยึดถือกันมา แต่ขณะเดียวกันก็มีความรู้สึกก้าวแก้อิทธิพลเหลือ ระหว่างเรื่องของบรรทัดฐานทางสังคม กับอำนาจหรืออิทธิพลต่าง ๆ ที่บีบบังคับผลักดันตนอยู่
2. มีมโนธรรมจัด เครื่องศาสนา ศีลธรรมจรรยาจัด
3. เป็นคนที่เคยมีความรู้สึกรุนแรงชิงชังต่อพ่อแม่ แต่ก็เบียดความรู้สึกนั้นไว้
4. เป็นคนที่ชอบอำนาจ ชื่นชมกับความแข็งแกร่ง
5. เป็นคนที่สนับสนุนการลงโทษแบบรุนแรง
6. มีความวิตกกังวลกระวนกระวายใจเกี่ยวกับสถานภาพของตน (status-anxiety)
7. เกือบอดอารมณ์ทางเพศ
8. วิธีการคิดอยู่ในลักษณะ rigidly dichotomous
9. มีแนวโน้มที่มักจะไม่วิใจผู้อื่นเลย
10. มีความโน้มเอียงที่จะมองโลกในแง่ดำมืด เห็นโลกชั่วร้าย และในโลกนั้นมีแต่อันตราย

(Suchman et al., 1958. p. 59)

“สิ่งสำคัญประการต่อมาก็คือ การได้รู้เรื่องราวข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่เป็นคู่กรณีทางความรู้สึกมากขึ้น จะส่งผลช่วยให้อคติมีลดลงได้บ้างบางครั้ง แต่ก็ช่วยไม่ได้มากมายอะไรนัก”

ดังผลการวิจัยของ Rose\* ปี ค.ศ. 1948 เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อันเนื่องมาจากอิทธิพลทางด้านต่าง ๆ ที่จัดกำหนดไว้ โดยคาดว่าจะช่วยนำไปบุคคลเหล่านั้นก่อเกิดทัศนคติที่มีความอดทนมากยิ่งขึ้น

---

\*Rose, Arnold M., *Studies in Reduction of Prejudice* (2<sup>nd</sup> ed.). American Council on Race Relations, 1948, p. 23.

และคล้ายอคติลง ผลที่ได้ผลจากการวิจัยชี้ให้เห็นอิทธิพลของบางสิ่งบางอย่างที่จะช่วยแปรเปลี่ยนทัศนคติและอคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์ได้ดังตัวอย่างในตารางต่อไปนี้.-

Number of studies showing change or lack of change as a result of specified influences.

	Change	No change	Indefinite
School or college course	8	4	1
Specific propaganda	9	4	1
Personal contacts	3	3	3
Knowledge or acquaintance (Correlation)	9	2	1
Time in school	8	6	4

(Rose, 1948. p. 23)

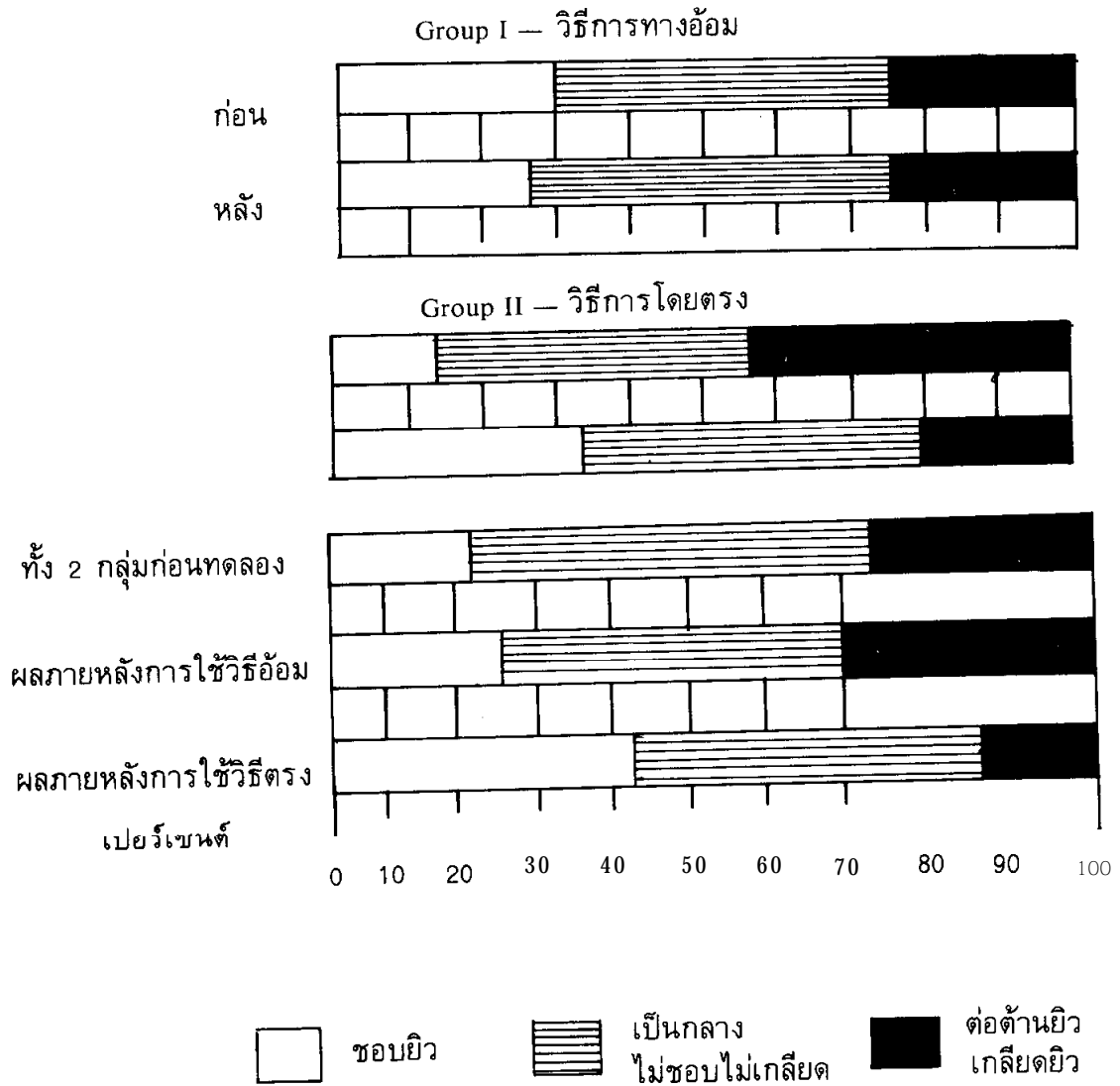
โดยสิ่งที่ผู้ค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับอคติได้ตั้งข้อคิดไว้ว่า:-

“ถ้ายังมีบุคคลมีความรู้สึกไม่ดีกับชนกลุ่มน้อย ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์รุนแรงมากขึ้นเท่าไร คนเหล่านั้นจะมีทางเปลี่ยนแปลงทัศนคติหรือพฤติกรรมน้อยมากตามกันไป ถ้าเพียงแต่วิธีการที่พยายามทำให้ทัศนคติหรือพฤติกรรมเหล่านั้นเปลี่ยนแปลง โดยใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่อหรือการติดต่อสื่อสารแบบเป็นพิธีรีตองเป็นทางการ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าหากวิธีการที่ใช้ดำเนินการโดยผ่านสื่อสารมวลชนมักไม่ค่อยได้ผล”

เพราะอะไร?

เหตุผลก็คือว่า ถ้าคน ๆ หนึ่งมีทัศนคติ มีความรู้สึก มีพฤติกรรมไปทางหนึ่งอย่างมาก เพียงแต่จะได้ฟัง ได้รู้ ได้เห็นข้อมูลจากวิธีการเช่นนั้นซึ่งมุ่งให้เปลี่ยนแนวไปยังอีกทางหนึ่งตรงข้ามกันไปเลย แรก ๆ ที่เดียวไม่มีทางที่คน ๆ นั้นจะเปลี่ยน และมีทางที่จะเชื่อหรือคล้อยตามน้อยมาก จะตีความหมายข้อมูลที่แพร่ออกมาเหล่านั้นได้ไม่ตรงความประสงค์จริง ๆ ของการสื่อความหมายแน่นอน หรือระยะต่อมาโอกาสที่คนจะยอมรับทำตามก็ยังไม่มากเท่าที่ต้องการให้เป็นไป อย่างไรก็ตาม ตามข้อเท็จจริงที่ได้ศึกษากันมาบ้าง พบว่าการโฆษณาชวนเชื่อที่เป็นไปอย่างมีความปรารถนาดี เป็นที่น่าเชื่อถือ จะช่วยชักจูงชนกลุ่มน้อยได้ตามที่ทะเยอไว้มากเหมือนกัน

ตารางแสดง attitude scores ที่เปลี่ยนไป  
 โดยวิธีการโดยตรง และทางอ้อมเป็นกลุ่ม  
 (แสดงเป็นเปอร์เซ็นต์)



(Kagan, 1952, p. 55)

โดยทั่วไปเชื่อกันว่า วิธีการสื่อความหมายหรือสื่อข้อมูลโดยตรงเป็นส่วนตัว บางวิธีการ อาจจะได้ผลดีกว่า และจะช่วยคลี่คลายอคติได้มากกว่าวิธีการทางอ้อม หรือวิธีการที่แพร่สู่คน หนึ่งมากโดยสื่อมวลชน

มีการทดลองเกี่ยวกับการเปลี่ยนทัศนคติของคนคริสเตียนที่มีต่อพวกยิว Kagan\* (1952) ได้ผลดังนี้.-

“ในขณะที่เดียวกัน ในสังคมเปิดหรือสังคมเสรีนั้น ถ้าหากให้กลุ่มต่าง ๆ ในสังคมได้ติดต่อ ชึ่งกันและกันอยู่เสมอ จะช่วยให้การควบคุมของสังคมที่จะป้องกันอคติและการแบ่งพรรคแบ่งพวก เป็นไปได้สม่าเสมอตามไปด้วย”

และถ้ายิ่งแต่ละบุคคลได้มีโอกาสพบปะรู้จักติดต่อสังสรรค์กับคนต่าง ๆ หลากหลาย เชื้อชาติต่างศาสนา หรือมีพื้นพสุัญชาติแตกต่างกันออกไป จะยิ่งช่วย ให้ระดับอคติแตกต่างกันออกไปด้วย

ซึ่งทั้งนี้ผลลัพธ์เช่นว่าไม่ใช่ช่วยเฉพาะเพียงจะลดอคติของคนกลุ่มใหญ่หรือ Majority group เท่านั้น แต่ยังคงจะช่วยลดความอคติในหมูชนกลุ่มย่อยอื่น ๆ ซึ่งมีฐานะเป็นชนกลุ่มน้อยเหมือนกันอีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นคนวัยหนุ่มสาวหรือผู้ใหญ่ สูงอายุก็ตาม ดังเช่นการศึกษาของ \*Williams จากกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ กัน 14 กลุ่ม ซึ่งมีคนรวมกันแล้วประมาณ 6,000 คน

จากชนกลุ่มต่าง ๆ ที่ทำการศึกษาคพบว่า:-

ถ้ายังมีโอกาสติดต่อกันระหว่างกลุ่มได้มากเท่าไร ยิ่งช่วยความสัมพันธ์ได้เพิ่ม ขึ้น ถ้าติดต่อกันจริง ๆ ได้มากเท่าไร ยิ่งทำให้มิตรภาพระหว่างกลุ่มเพิ่มพูน มากขึ้น และถ้ามิตรภาพระหว่างกลุ่มดีขึ้น มีมากขึ้นก็ยิ่งจะช่วยให้เหตุการณ์ แบบที่ stereotyping และอคติแบ่งพรรคแบ่งพวก เกือบชงกันอย่างรุนแรง ลดน้อย เบาลงไปได้มากเท่านั้น

---

\*Kagan, Henry E., *Changing the Attitude of Christian toward Jew: A Psychological Approach through Religion*. Columbia: University Press, 1952, pp. 518-519.

\*Williams, Robin M., Jr. *The Reduction of Intergroup Tensions: A Survey of Research on Problems of Ethnic, Racial, and Religious Group Relations*, Social Science Research Council, Bulletin 57, 1947, p. 54.